

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

JEKATERINA MELNIKOVA

Teisės fakulteto, verslo teisės specializacijos,
magistratūros neakivaizdinių studijų studentė

**VERSLO PERLEIDIMO BŪDŲ: AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO IR
ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO - LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Asist. Asta Jakutytė-Sungailienė

Konsultantas –
Doc. dr. Antanas Rudzinskas

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
1. SU VERSLO PERLEIDIMO INSTITUTU SUSIJĘ BENDRIEJI TEORINIAI ASPEKTAI	7
1.1. Įmonės sąvokos kontraversiškumas.....	7
1.2. Verslo perleidimo būdų įvairovė	13
1.3. Įmonės (kaip turtinio komplekso) perleidimo sandorio teisinis vertinimas	20
1.4. Akcijų pirkimo-pardavimo sandorio teisinis vertinimas	23
2. VERSLO PERLEIDIMAS ĮMONĖS AR AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO BŪDU	32
2.1. Įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių palyginimas.....	33
2.2. Tradicinis įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių sudarymo procesas	41
3. SPECIFINIAI ĮMONĖS AR AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO SANDORIŲ PASIRINKIMO ASPEKTAI.....	45
3.1. Galimybė įsigyti dalį įmonės	45
3.2. Nekilnojamojo turto įsigijimas kaip siekis išvengti kreditoriaus apsaugos mechanizmo ..	48
3.3. Darbuotojų teisių apsauga perleidžiant verslą	50
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56
SANTRAUKA.....	61
SUMMARY	62

IVADAS

Temos aktualumas. Reikšmingi sisteminiai pokyčiai, paveikę Lietuvos Respublikos ekonomiką, naujo pobūdžio ekonominiai santykiai pareikalavo nuodugnaus ir visapusiško Lietuvos įstatymų peržiūrėjimo ir pakeitimo. Šios aplinkybės palietė ir verslo perleidimo reglamentavimo klausimą. Pavyzdžiui, anksčiau „įmonės kaip objekto“ kategorija nebuvo reglamentuota civilinės teisės.

Šiandien, vis sparčiau vystantys ekonominiai santykiai, auga ir verslo perleidimo sandorių skaičius. Apsisprendus nepradėti naujo, bet įsigyti kažkieno sukurtą ir veikiančią verslą, tinkamiausio jo perėmimo būdo pasirinkimas priklauso nuo daugelio veiksnių, kuriuos visus *a priori* numatyti ir įvertinti yra sunku ar net neįmanoma. Verslo praktika rodo, kad populiariausias verslo perleidimo būdas Lietuvoje – akcijų pirkimas-pardavimas¹. Visgi, negalima šio būdo vienareikšmiškai vertinti teigiamai, nes, kaip ir daugelis civilinės teisės institutų, jis turi savų ypatumų ir netgi trūkumų (pavyzdžiui, akcijų pirkimo-pardavimo sandorio pasirinkimas suponuoja situaciją, kai pirkėjo ir kreditorių teisės bei teisėti interesai yra praktiškai neapsaugoti). 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas² (toliau – LR CK) įtvirtino iš esmės naują įmonės kaip objekto, kaip turto, teisių ir paregų visumos, sampratą bei šio objekto pardavimo galimybę. Tačiau įmonės pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdas nesulaukė didelio verslo perleidėjų ir perėmėjų palaikymo dėl sandorio sudarymo procedūrų sudėtingumo, mokestinių aspektų, griežtų reikalavimų sandoriui sudaryti bei kitų niuansų.

Pažymėtina, kad iki šiol vis dar trūksta nuodugnaus su verslo perleidimo klausimais susijusio teorinio apmąstymo ir griežto bei tikslaus verslo perleidimo būdų įvertinimo. Tvirtu teorinio pagrindo nebuvimas kelia daug neaiškumų šiuolaikinės civilistikos praktikoje. Dėl to galima teigti, kad teorija ir praktika turi užduočių, kurios yra nukreiptos į neatidėliotiną problemų, susijusių su verslo perleidimo teisiniu reguliavimu, sprendimą.

Taigi, šio magistro baigiamojo darbo iškelta **mokslinė problema** – verslo perleidimo būdų, jų teisinio reglamentavimo sisteminio palyginimo nebuvimas.

Problemos ištyrimo lygis ir darbo naujumas. Reikia konstatuoti, kad Lietuvoje verslo perleidimo institutas, kaip ir jo atskirų būdų analizė, nesulaukė nuodugnių sisteminių mokslinių tyrimų. Paminėtini yra vos keli. Tai 2005 m. Teisės instituto tyrimas³, kurį atliko A. Čepas, I. Mačernytė-Panomariovienė, J. Kiršienė, L. Griškevič, M. Lankauskas, A. Želvys. Šiuo tyrimu buvo siekiama išnagrinėti problemas, su kuriomis susiduriama parduodant ar perleidžiant verslą

---

¹ Kiti verslo perleidimo būdai: įmonės pirkimo-pardavimo sandoris, bendrovės išleistų naujų akcijų įsigijimas, įmonės nuoma.

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

³ Teisės instituto pagal Ūkio ministerijos užsakymą 2005 m. atliktas mokslo tyrimas „Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė“. <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslotyrimu/>>; prisijungimo laikas: 2008-12-07.

Lietuvoje, išanalizavus Europos Sąjungos ir kitų šalių patirtį verslo perleidimo atvejais. Gan išsamiai įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo teisinį reglamentavimą bei kai kuriuos praktinius klausimus lyginamuoju aspektu buvo nagrinėję J. Kiršienė ir K. Kerutis⁴. Jie nagrinėjo verslo perleidimo, įmonės ir įmonininko sąvokas, apžvelgė akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sampratą praktiniu aspektu bei pateikė jų lyginamąją analizę pagal įvairius kriterijus. Šiais (2009) metais V. Bitė apgynė daktaro disertaciją, kurios tema: „Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas“. Didžiausias dėmesys, atsižvelgiant į temą formuluotę, buvo skirtas akcijų pirkimo-pardavimo būdai, šio sandorio sudarymo procedūroms bei ypatumams, fragmentiškai paliestas akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo palyginimo klausimas. Atskirus verslo perleidimo būdų aprašymus, nesikoncentruojant į jų lyginimą, galima aptikti ir periodinėje spaudoje. Tarp rašančių verslo perleidimo būdų tematika paminėtini T. Rymeikis⁵, V. Dauskurdas⁶, L. Ščukas⁷, kurie nagrinėjo akcijų pirkimo-pardavimo klausimą, R. Pilipaitė⁸, M. Kuodis⁹, apžvelgė įmonės pirkimo-pardavimo aspektus.

Dėl Lietuvos mokslinių tyrimų stokos autorė rėmėsi ir užsienio autorių darbais. Nagrinėjant akcijų pirkimo-pardavimo atvejus remtasi tokiais autoriais, kaip: J. K. Butters ir W. L. Cary¹⁰, A. Hicks ir S. H. Goo¹¹, G. Picot¹² ir kitais. Atsižvelgiant į tai, kad įmonės kaip objekto institutas buvo perimtas iš Rusijos Federacijos, buvo analizuoti rusų autorių E. A. Jeršovos ir K. D. Ovčnikovos¹³, M. I. Kulagino¹⁴, V. A. Belovo¹⁵, O. E. Romanovo¹⁶, S. A. Stepanovo¹⁷ ir V. A. Lapač¹⁸ darbai.

Nagrinėjant šio magistro baigiamojo darbo problematiką, taip pat apžvelgti ir Europos Sąjungos iniciatyva atlikti tyrimai bei jų pagrindu paruošti pranešimai¹⁹.

---

⁴ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 24-31.

⁵ Rymeikis T. Nuosavybės teisė į akcijas ir jos perleidimas: Lietuvos įstatymų leidybos vystymasis ir tendencijos // Jurisprudencija. 2004, t. 57 (49). P. 63-70.

⁶ Dauskurdas V. Uždaroji akcinė bendrovė: akcijų pirkimas ir pardavimas // Justitia, 1997, Nr. 3. P. 13-15.

⁷ Ščukas L. Uždarosios akcinės bendrovės akcijų perleidimas // Juristas. 2005, Nr. 2. P. 3-6.

⁸ Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // Juristas. 2005, Nr. 11. P. 29-36.

⁹ Kuodis M. Kertiniai įmonės pirkimo-pardavimo sutarties aspektai // Juristas. 2007, Nr. 11. P. 29-32.

¹⁰ Butters J. K., Cary W. L. Motives Affecting Form of Sales and Purchase of Businesses // Harvard Law Review. 1951, Vol. 64. P. 697-726.

¹¹ Hicks A., Goo S. H. Cases and Materials on Company Law. New York: Oxford University Press Inc., 2004.

¹² Picot G. Mergers and Acquisitions in Germany. Second Edition. New York: Juris Publishing, Inc., 2002.

¹³ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006.

¹⁴ Кулагин М. И. Избранные труды по акционерному и торговому праву. Москва: "Статут", 2004. <http://civil.consultant.ru/elib/books/6/page_4.html#6>; prisijungimo laikas: 2008-12-07.

¹⁵ Белов В. А. Имущественные комплексы. – Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2004.

¹⁶ Романов О. Е. Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.

¹⁷ Степанов С. А. Имущественные комплексы в гражданском праве: понятие и сущность. <<http://prometrazh.ru/imushhestvennye-komplekсы/>>; prisijungimo laikas: 2008-12-07; Особенности элементарно-структурных отношений в недвижимом имущественном комплексе. <<http://gorodo.ru/struktura-imushhestvennogo-komplekсы/>>; prisijungimo laikas: 2008-12-07.

¹⁸ Лапач В. А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика. <<http://www.allpravo.ru/library/doc99p/instrum2232/item2247.html>>; prisijungimo laikas: 2008-12-07.

¹⁹ Pavyzdžiui, Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium – Sized Enterprises. May 2002. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/transfer_com_02/>

Šio darbo **teorinė reikšmė** – pateikiama išsami mokslinės literatūros analizė, atskleidžiami įvairūs probleminiai aspektai, pateikiami galimi jų sprendimo būdai. **Praktinė reikšmė** – atlikta nuodugni verslo perleidimo būdų analizė bei sisteminis palyginimas leidžia konkrečiu atveju pasirinkti tinkamiausią, atsižvelgiant į konkretaus būdo specifiką, sandorio formos, objekto, galimos rizikos ir kitus ypatumus.

Šiame magistro baigiamajame darbe sieksime patvirtinti arba paneigti tokias **hipotezės**:

1. Akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriais iš esmės pasiekiamas tas pats tikslas – įvyksta verslo perleidimas.
2. Sandorio pagrindu atsirandantys teisiniai santykiai, šių sandorių teisinė prigimtis bei sandorių sąlygos nepriklauso nuo verslo perleidimo būdo pasirinkimo, t.y. akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai iš esmės teisine prasme yra identiški.

Taigi, šio magistro baigiamojo **darbo objektas** – akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo institutai, jų pagrindu atsirandantys teisiniai santykiai, jų reglamentavimas bei kokybiniai ypatumai. **Darbo dalykas** – konkretaus verslo perleidimo būdo pasirinkimą lemiantys veiksniai ir šio pasirinkimo dilemos problematika.

Darbo tikslas – palyginti skirtingai reglamentuojamus verslo perleidimo būdus, sistemiškai išanalizuoti ir atskleisti verslo perleidimo būdų: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo – panašumus bei skirtumus, lemiančius preferenciją vienam arba kitam būdai, minėtų būdų privalumus bei trūkumus. Šiam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Atskleisti daugialypę įmonės sampratą.
2. Apibrėžti verslo perleidimo sąvoką bei nurodyti pagrindinius verslo perleidimo būdus.
3. Išanalizuoti akcijų pirkimo-pardavimo sandorio teisinius bruožus ir specifiką.
4. Atskleisti įmonės pirkimo-pardavimo sandorio esmę, turinį, teisinį vertinimą.
5. Nurodyti, kuris verslo perleidimo būdas tinkamesnis atskirais atvejais.
6. Pateikti galimus teisės spragų ar kolizijų sukeltų problemų sprendimo variantus.

Magistro baigiamajame darbe naudojami įvairūs mokslinių tyrimų **metodai**:

1. **Lyginamasis metodas** pasitelktas siekiant kompleksiskai išanalizuoti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorius, nustatyti jų panašumus ir skirtumus, konkretaus verslo perleidimo būda pasirinkimą lemiančius kriterijus.

2. **Analizės metodo** pagalba buvo analizuojamos teisės normų ir doktrinos tekstai, analizuojant nagrinėjamų objektų požymius, savybes, nuo bendros visumos pereinant prie atskirų jų sudarančių elementų.
3. Tyrimo metu naudotas ir priešingas analizės metodui **sintezės metodas**. Atskiri elementai, požymiai buvo jungiami į visumą, kad būtų pažinta dalių visumos sąveika. Pavyzdžiui, naudojantis šiuo metodu buvo atskleista verslo perleidimo sąvoka.
4. **Loginės analizės** metodas padėjo išnagrinėti iškeltas problemas, pasiremiant teorinę ir praktinę medžiagą, bei pateikti galimas sprendimo alternatyvas.
5. **Abstrakcijos metodu** buvo siekiama išskirti esminius akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdų skiriamuosius kriterijus, kurie leistų pateikti šių sandorių teisinį vertinimą.
6. Naudojant **teleologinį** (arba teisės akto leidėjo ketinimų) **metodą** atskleidžiami šiam magistro baigiamajam darbui aktualių civilinės teisės institutų, jas reglamentuojančių teisės normų tikslai bei paskirtis.
7. **Sisteminės analizės metodas** naudotas siekiant išsamiai išanalizuoti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių teisinį reglamentavimą, sistemiškai analizuojant atitinkamas Civilinio kodekso ir kitų nagrinėjamai temai aktualių įstatymų normas bei jų taikymo praktiką.
8. **Istorinis metodas** naudotas siekiant atskleisti įmonės sąvokos įvairovę, kurią lėmė įvairios istorinės epochos, įmonės sampratos „evoliucija”.
9. Tiriant įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių reglamentavimą Lietuvos ir užsienio teisėje, Lietuvos teismų praktikoje buvo panaudotas **teisinių dokumentų analizės metodas**.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje nagrinėjamas įmonės definicijos prieštarumas, atskleidžiama verslo perleidimo sąvoka bei išvardijami ir aprašomi pagrindiniai verslo perleidimo būdai, nuosekliai pereinant prie darbu aktualių dviejų verslo perleidimo būdų teisinės apžvalgos: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo. Antrame skyriuje pateikta sisteminė kompleksinė įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdų lyginamoji analizė. Sandorių palyginimas atliktas remiantis pasirinktais, sandorius atribojančiais, kriterijais (pavyzdžiui, sandorio objektas ir apimtis, sandorio forma, rizika pasirinkto sandorio atveju ir pan.). Čia taip pat analizuojama ir minėtų sandorių sudarymo tvarka. Trečiasis skyrius skirtas atskirų probleminių klausimų apžvalgai bei analizei. Pabaigoje pateikiamos darbo išvados bei pasiūlymai.

*„Kuo buvo įmonė komercinei teisei 1807²⁰
metais? – Niekuo. Kuo ji tampa? – Viskuo!²¹”*

1. SU VERSLO PERLEIDIMO INSTITUTU SUSIJĘ BENDRIEJI TEORINIAI ASPEKTAI

Šiuolaikinio pasaulio plėtros sąlygomis pastaruoju metu vis didesnę pagreitį įgauna verslo perleidimo atvejai. Pagrindinės priežastys, kurios skatina verslininkus dalyvauti verslo perdavimo sandoriuose, yra jų nauda ir kartais vienintelė galimybė realizuoti įmonės strateginius tikslus. Šiuose sandoriuose dalyvauja tiek fiziniai asmenys, tiek ir stambios kompanijos bei smulkus ir vidutinis verslas.

Verslo pardavėjus motyvuoja tai, kad verslo perleidimas dažnai yra vienintelis būdas pakeisti veiklos sritį ir tuo pačiu atgauti įdėtas investicijas. Kitiems verslininkams tai būdas išėiti iš rinkos, kuri pradeda stagnuoti, ar kurioje reiškiasi vis didesnė konkurencija ir darosi nebepeilinga veikti. Tuo tarpu verslininkai, įsigyjantys kitas įmones, mato realią naudą iš galimo sinergijos efekto, t.y. galimybės veikti efektyviau nei veikiant kiekvienai įmonei atskirai. Didžiulis efektas taip pat pasireiškia per horizontalią įmonių integraciją – konkuruojančių įmonių susijungimą, ar per vertikalią integraciją – susijungimas tarp įmonės ir jos pagrindinių tiekėjų arba įmonės ir jos reikšmingiausių klientų. Šie sandoriai ne tik leidžia įmonėms pasiekti greitą augimą bei masto ekonomiją, bet ir sutaupyti reikšmingą kaštų dalį, pasidalinti vadovavimo įgūdžiais bei viena kitos turimais privalumais rinkoje.

Tuo pačiu verslo perleidimo sandoriai rinkoje mažina konkurenciją, kadangi besijungdamos įmonės mažina rinkos dalyvių skaičių. O tas faktas gali gana skaudžiai atsiliiepti vartotojams – tai prekybos proceso grandžiai, kuri yra priklausoma nuo rinkoje veikiančių įmonių priimamų susitarimų didinti kainas, modifikuoti prekių ir paslaugų kokybę ir pan.

1.1. Įmonės sąvokos kontraversiškumas

Nemaža teisės mokslininkų dalis iki šiol ginčijasi dėl įmonės priskyrimo teisės subjektui arba objektui. „Lietuvos teisėje ir komercinėje praktikoje „įmonės” sąvoka dažniausiai vartojama

---

²⁰ Prancūzijos komercinio kodekso priėmimo metai.

²¹ Champaud C., Puillusseau J. L'entreprise et le droit commercial. Paris: Colin, 1970. P.7.

trejopa prasme: 1) kaip pelno siekiančių ūkio subjektų visumos apibendrinantis pavadinimas (pavyzdžiui, įmonių teisė); 2) kaip juridškai autonominis komercinis ūkinis vienetas (tam tikrų civilinių teisių ir pareigų komplekso turėtojas), t.y. komercinės teisės subjektas ir 3) kaip gamybos, prekybos ar kitokios komercinės veiklos objektas²².

2001 m. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas suformulavo iš esmės naują įmonės sampratą. Naujasis kodeksas įtvirtina įmonės kaip objekto teisinę charakteristiką. LR CK 1.110 straipsnio 1 dalis nurodo, kad „civilinių teisių objektu gali būti įmonė, kaip verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma.”

Tokia įmonės kaip objekto apibrėžtis buvo pasirinkta remiantis Rusijos Federacijos teisėkūros pavyzdžiu. Pažymėtina, kad galiojančioje Rusijos teisėkūroje žodis „įmonė” (rus. – *предприятие*) naudojamas keliomis reikšmėmis. Tradiciškai šis žodis, kartu su „organizacijos” sąvoka, žymi ūkinių santykių dalyvius. Toliau, įmonė, o būtent privati arba valstybinė, yra viena įstatymų apibrėžtų juridinių asmenų rūšių. Ir pagaliau, įmonė apibūdinama kaip teisės objektas²³. Remiantis Rusijos Federacijos civilinio kodekso 132 straipsniu (kuris nurodomas skyriuje, apibrėžiančiame civilinių santykių objektus) nustatyta, kad „įmonę kaip teisės objektu pripažįstamas turtinis kompleksas, kuris naudojamas ūkinei-komercinei veiklai vykdyti²⁴”. Tuo pačiu, įmonė bendrai yra pripažįstama nekilnojamuoju daiktu (analogiškai yra ir dabar galiojančiame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse).

Rusų autorės E. A. Jeršova ir K. D. Ovčinkova nurodo, kad įmonės kaip turtinio komplekso, civilinių teisių objekto ypatumas yra tai, kad ji sukuria pridėtinę vertę. „Teisininkų siekis „objektyvizuoti” šią vertę pasireiškė tokių sąvokų atsiradimu kaip, pavyzdžiui, „klientūra”, „goodwill”, „dalykinė reputacija”. Galų gale ir materialieji, ir nematerialieji įmonės elementai, šių elementų junginio bei individualių savybių dėka, savo tikslu laiko ne ką kitą, kaip klientūros sukūrimą, išlaikymą bei didinimą²⁵”.

Autorės nuomone, sąvoką „įmonė” galima nagrinėti keturiais aspektais:

- Įmonės kaip teisės subjekto kategorija (įmonės „personifikacija”);
- Įmonė kaip veiklos požymis;
- Įmonė kaip turtinių vertybių visuma;
- Įmonė kaip turtinis kompleksas, arba kaip civilinių teisių objektas.

---

²² Šatas J. Komercinės teisės subjektai. Kaunas: Technologija, 1998. P. 28.

²³ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 5.

²⁴ Гражданский кодекс Российской Федерации // Российская газета, 1994, № 238-239. Статья 132.

²⁵ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 7.

Apžvelkime kiekvieną iš pateiktų variantų atskirai.

Įmonės „personifikacija“. Savotiška reakcija į įmonės vaidmens padidėjimą ekonominiuose santykiuose ir jos atskyrimu nuo įmonininko tapo atsiradimas teorijų, personifikuojančių įmonę kaip ūkinį vienetą. Ir nežiūrint į periodiškus jų užmiršimus, šios teorijos, visgi, vis dar randa šiuolaikinių autorių palaikymą. Europos prekybos ir civilinės teisės vystymosi tendencijos suponuoja įmonės kaip subjekto, kaip ūkinio vieneto idėjos naują vystymąsi.

„Jau 1827 metais Gessen Chassehpflug žemių Auksčiausiojo teismo teisėjas pateikė išvadą, kad prekybinė įstaiga, egzistuojanti kaip tam tikra firma, dėl savo reikšmingumo ir žinomumo turėtų būti traktuojama kaip savarankiškas teisės subjektas²⁶“. E. Bekkeris nepripažino įmonės teisės subjektu, bet manė, kad įmonininko privati nuosavybė turi būti atskirta nuo bendros įmonės nuosavybės, kaip atskirų vertybių kompleksas, kurios yra vienijamos ne tiek savo priklausomybe vienam savininkui, bet vieningu tikslu, kuriam jos tarnauja²⁷. Tokia nuosavybė turi savo aktyvus ir pasyvus, ir toks atskyrimas pirmiausia yra svarbus tretiesiems asmenims, o jau paskui – ir savininkams.

V. Endemannas, vystydamas E. Bekkerio teoriją, padarė išvadą, kad įmonė, kaip tikslinė nuosavybė, turi būti pripažįstama juridiniu asmeniu. Jis laikėsi nuostatos, kad įmonės kategorija turi būti „pripildyta tokiu turiniu, kuris sąlygoja ir suteikia galimybę profesionaliai vystyti prekybinę veiklą²⁸“.

„Įmonės personifikacijos reiškinys, kurį galima stebėti šiuolaikinėje [...] teisėje, turi keletą priežasčių. Viena jų yra administracinės, finansų, darbo teisės vaidmens išaugimas kapitalistinės ekonomikos reguliavime. Jų teisės subjektų sistema taip pat skiriasi nuo civilinės teisės subjektų sistemos. Darbo teisės subjektu gali būti vienos ar kitos ūkinės organizacijos samdomų darbuotojų kolektyvas, kuris nebūtinai turi būti savarankiškas teisės subjektas. Tokiu pakrikštijimu ji [aut. past. - įmonė] prikeliamą juridiniam gyvenimui²⁹“.

Iš pradžių įmonės dažniausiai priklausė tik fiziniams asmenims: tiksliau, visa prekybininko nuosavybė – būtent subjekto ir raktinės ekonominių santykių figūros – sudarė įmonę – „kaipo

---

²⁶ Ittenbach H. J. Handelsrechtssysteme in Deutschland, Frankreich und England: Entwicklung, Ausgestaltung und Zukunftsperspektiven. F.a.M., 1994. P. 108 – op. cit.: Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 19.

²⁷ Bekker E. I. Zweckvermogen, insbesondere Peculium, Handelsvermogen und Actiengesellschaften // Zeitschrift für das Gesamte Handelsrecht und Konkursrecht. Bd. 4 (1861). P. 449 – op. cit. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 19.

²⁸ Endemann W. Das deutsche Handelsrecht. Heidelberg, 1876. P. 54-73 – op. cit. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 19.

²⁹ Кулагин М. И. Избранные труды по акционерному и торговому праву. Москва: "Статут", 2004. <http://civil.consultant.ru/elib/books/6/page_4.html#6>; prisijungimo laikas: 2009-03-14.

tokią prekybinę veiklą”. Vėliau įmonė įgauna savarankišką ūkinę vertę, ir susiklosto situacija, kai vienas įmonininkas-prekybininkas turi kelias įmones. Vėliau įmoninko vietą užima prekybinės asociacijos ir kiti junginiai, o verslo vystymas steigiant juridinį asmenį rizikai apriboti tampa labiausiai papildusia verslininkystės rūšimi.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras, interpretuojant, kas yra juridiniai asmenys, nurodo, kad įmonė – tai susivienijimas, užsiimantis ūkine komercine veikla arba veikla, kuria siekiama naudoti jos steigėjams³⁰. Vadinasi, įmonė šiuo atveju pripažįstama subjektu. Taip, priešpastatant tokią nuostatą LR CK 1.110 straipsniui, kuris bus aptartas kalbant apie įmonę kaip objektą, atsiranda tam tikra teisės normų kolizija. Gali kilti klausimų, ar Civilinis kodeksas suteikia įmonei objekto, ar, visgi, subjekto statusą.

Įmonė kaip veikla. Ch. Raišė nuomone, prekybinės veiklos išskyrimu į šios veiklos turinį gali būti neįtrauktos tam tikros tiek aktyvų, tiek pasyvų dalys, kas, visgi, nesujauks įmonės „asmens”³¹. Dar daugiau, daugeliu atveju materialusis komponentas gali būti visai nereikšmingas (kaip, pavyzdžiui, laikraščių leidyklų, draudimo kompanijų ar pan. atvejais) arba susidaryti didžiąja dalimi iš pinigų, kaip, pavyzdžiui, bankų atveju. Šios aplinkybės paskatino teoretikus ieškoti naujų įmonės esmės problemos sprendimų.

„Įmonę mintyse galima įsivaizduoti kaip gyvą lastelę gamybos ir prekybos pasaulyje; ji susideda iš įmonininko, vykdančio veiklą, - šios lastelės branduolys, jei liktume pasirinktos metaforos rėmuose, - ir organizuotos priemonių ir žmonių (bendradarbių) vienybės, arba vien pirmųjų arba antrųjų³²”. Visgi, ši teorija didžiausią savo dėmesį skiria būtinam įmonės bruožui – ūkinei-komercinei veiklai, – kuri ir apjungia tiek materialius, tiek nematerialius, tiek žmogiškuosius išteklius. Svarbiausiu įmonės parametru čia pripažįstamas būtent veiklos vykdymas, o visi likę komponentai (materialieji daiktai, nematerialiosios vertybės ir pan.) – tik antraeiliai veiksniai.

Tokia teorija nesulaukė didelio palaikymo teoretikų gretose.

Įmonė kaip turtinių vertybių rinkinys. („Atominės teorijos”) Ilgą laiką Vokietijoje daug palankančiųjų turėjo teorija, kuri į įmonę žvelgė kaip į įvairių rūšių turtinių vienetų rinkinį, jų sumą. Kadangi įmonę negalima konkrečiai priskirti nei vienam civilinių teisių objektui, palaikantys šią teoriją pasiūlė išskirstyti visą įmonę į atskirus objektus ir į įmonę žiūrėti kaip į įvairių daiktų ir teisių rinkinį. Įmonė buvo suprantama tik kaip jos aktyvai.

---

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2002.

³¹ Raiche H. Das Recht am Unternehmen. Greifswald, 1920. P. 31 – op. cit. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 19.

³² Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 28.

Tokia „atominė“ įmonės samprata vėliau buvo kiek pakeista. Į nuosavybės sudėti buvo įtraukti ir pasyvai. Toliau, kaip parodė praktika, kad, „kaip taisyklė, sėkmingai dirbančių įmonių kaina yra žymiai aukštesnė nei jos sudedamųjų dalių verčių suma, kas sąlygojo įtraukimą į įmonės sampratą ir taip vadinamųjų šansų³³ (vok. – *Chancen*)³⁴“.

Remiantis šią teoriją susiformavo tokia įmonės sąvoka: tai visuma viso to, kas priklauso konkrečiai prekybinei veiklai (amatui)³⁵. Visgi šiandien nagrinėtinas požiūris sulaukia tik nežymaus skaičiaus teoretikų palaikymo.

Įmonė kaip turtinis kompleksas. (Unitarinės teorijos) Vertinant ankstesnių teorijų pasiekimus ir siekiant pašalinti trūkumus, atsirado šių teorijų sintezę sukurianti koncepcija. Čia į įmonės turinį įtraukiama viskas, kas tik gali būti asmens nuosavybe. Tokiu būdu, neskaitant teisių ir daiktų, čia įtraukiami ir faktiniai santykiai, tiek, kiek jie turi turtinę vertę³⁶. Vadinasi, įmonė teisine prasme yra juridinė vienovė (lot. – *universitas iuris*), ką galima priešpastatyti faktinei vienovei (lot. – *universitas facti*), kaip paprastam turtinių vienetų rinkiniui.

Toks įmonės kaip turtinio komplekso – daiktų ir teisių rinkinio – suvokimas teisine prasme yra labiausiai akivaizdus. Toks suvokimas visiškai įtelpa į teisinių kategorijų rėmus. Visgi, reikia pastebėti tokio požiūrio ribotumą, kas susiję su tuo, kad dažnai įmonės turtinis komponentas gali būti itin nežymus.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, paremtas būtent įmonės, kaip objekto, kaip turtinio komplekso teorija, nurodo, kad įmonė, kaip civilinių teisių objektas, - tai nekilnojamas daiktas, kuris susideda iš turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitų pareigų visumos. Įmonė yra valdoma jos turėtojo. Juo gali būti akcinė bendrovė, ūkinė bendrija ar kitas juridinis asmuo, taip pat fizinis asmuo (verslininkas), advokatas, auditorius ar pan. J. Kiršienė ir K. Kerutis siūlo tokį įmonės turėtoją įvardinti įmonininku³⁷. „Įmonininkai nėra akcininkai. Kiekviena įmonė priklauso įmonininkui, tačiau įmonininkas gali turėti kelias įmones³⁸“. Taigi, įmonė suvokiama kaip „materialus ūkinis kompleksas – nuosavybė (turtas). Šis turtas, būdamas ūkinės veiklos priemone

---

³³ Ši sąvoka gali būti apibūdinta kaip „faktiniai santykiai“.

³⁴ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 32.

³⁵ Raiche H. Das Reicht am Unternehmen. Greifswald, 1920. P. 31 – op. cit. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 33.

³⁶ Raiche H. Das Reicht am Unternehmen. Greifswald, 1920. P. 40 – op. cit. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 35.

³⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad sąvoka „įmonininkas“ čia naudojamas visai kita prasme, nei panaikintame Lietuvos Respublikos įmonių įstatyme.

³⁸ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 26.

ir civilinių teisių (nuosavybės) objektu, priklauso verslininkui [aut. past. – ar jų susivienijimui], kuris yra tikrasis teisės subjektas įmonės atžvilgiu ir įvardijamas įmonės savininku³⁹”.

Kadangi įmonei Civilinis kodeksas suteikia nekilnojamojo daikto statusą, jai turėtų būti taikomas nekilnojamojo daikto režimas ir daiktinės teisės normos. „Įmonė yra pripažįstama turtiniu kompleksu, kuris įgyjamas, valdomas, naudojamas ir disponuojamas laikantis daiktinės teisės reikalavimų⁴⁰. Daiktinėje teisėje įmonė – vienetas. Galima sakyti, kad visi įmonei priklausantys daiktai yra jos, kaip pagrindinio daikto antraeiliai daiktai. „Antraeiliai daiktai skirstomi į esmines pagrindinio daikto dalis, į gaunamus iš pagrindinio daikto vaisius, produkciją ir pajamas, į pagrindinio daikto priklausinius⁴¹”. Civilinio kodekso 4.14 straipsnis, atitinkamai, leidžia teigti, kad kartu su parduota įmone (kuri yra pagrindinis daiktas), pirkėjui pereina ir antraeiliai daiktai (sekimo teisė). Antraeiliai daiktai – tai praktiškai visi įmonei priklausantys daiktai, skirti jai veikti. Prie jų gali būti priskiriami gamybiniai įrenginiai, transporto priemonės, baldai ir pan. Teisė sugalvojo, kad prieš mus yra ne keli atskiri objektai, o vienas, kurio juridinis likimas ir nulemia bet kurio kito jos sudedamojo komponento likimą. Galimas ir kitas paaiškinimas: teisė neišgalvojo ypatingo objekto, bet sujungusi kelis iš jų, priskiria jiems ypatingą kategoriją ir nurodo jų specifinę režimą⁴². Visgi, rusų autorius S. A. Stepanovas nesutinka su įmonės priskirimu nekilnojamojo daikto kategorijai. „Turtiniai kompleksai (tarp jų ir įmonė), būdami ypatingi civilinių teisių objektai, dėl savo struktūrinių santykių konstrukcijos negali būti nekilnojamaisiais daiktais (nekilnojamuoju turtu), taip pat kaip nekilnojamojo daikto režimo jiems priskyrimas, kas yra nesuderinama su kompleksų esme, išbraukia juos iš apyvartumo požymius turinčių objektų sąrašo. Įstatymas turi išbraukti turtinius kompleksus iš objektų - nekilnojamųjų daiktų sąrašo⁴³”. Autorė pritaria šiai pozicijai. Autorės nuomone, nekilnojamojo daikto statuso įmonei suteikimas LR CK buvo ydingai perimtas iš Rusijos teisėkūros, nesusimąstant, kokia galėtų būti tokio suteikto statuso esmė, ir apskritai, ar yra tokio statuso poreikis.

Remiantis pateiktais išaiškinimais ir išplaukia, kad įmonė – tai turtinis kompleksas, tai turtinių objektų visuma ir jų, vieno tikslo kaip jungiamosios grandies sujungta, vienovė. „Esminis įmonės nedalumą pagrindžiantis veiksnys yra tas, kad visas turtas, sudarantis įmonę, turi būti siejamas su įmonininko vykdoma ūkine veikla⁴⁴”. Visgi, ir čia kyla klausimų.

---

³⁹ Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 31.

⁴⁰ Ten pat, P. 127.

⁴¹ LR CK. 4.13 straipsnis.

⁴² Белов В. А. Имущественные комплексы. – Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2004. С. 29.

⁴³ Степанов С. А. Особенности элементно-структурных отношений в недвижимом имущественном комплексе. <<http://gorodo.ru/struktura-imushhestvennogo-kompleksa/>>; prisijungimo laikas: 2009-05-02.

⁴⁴ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 25.

Pavyzdžiui, jei įmonė kaip kapitalo įnašą įgyja savo lėšomis arba gauna kaip paramą poilsio bazę ar kitą analogišką neūkinio pobūdžio objektą, kaip nuspręsti šio objekto likimą: ar priskirti jį prie įmonės turinio komplekso sudėties ar čia reikalinga kita, atskira apskaita?⁴⁵ Atsakymo į šį klausimą, dėja, nėra. Analogiškas pavyzdys: „advokatų kontoroje kabo vertingas Rembrandto paveikslas. Viena vertus, jis, kaip prestižo įrankis, klientų akyse pakelia teisinių paslaugų kainą, kita vertu, teikia ekonominę naudą advokatų kontorai vien kabėdamas ant sienos kaip antikvarinė retenybė. Tačiau ar ginčo atveju jis laikytinas įmonės kaip turinio komplekso dalimi?⁴⁶”

Galima teigti, kad visos pateiktos įmonės sampratos yra teisingos. Viena ar kita yra populiarai priklausomai nuo laikmečio pozicijos ir teisinės santvarkos – įstatymo leidėjo pasirinkto varianto. Apžvelgtos teorijos konkretizuoja dėmesį ir suabsoliutina atskirus tokio sudėtingo ekonominio-teisinio reiškinių – įmonės – aspektus; bet čia, greičiausiai, pasireiškia ne šių teorijų trūkumai, o, priešingai, jų pasididžiavimas. Autorė laikosi pozicijos, kad įmonę reikėtų vertinti kaip civilinių teisių objektą, kaip turinio komplekso visumą. Tuo tarpu juridinį asmenį, teisės subjektą, vykdančią ūkinę-komercinę veiklą, autorė siūlytų apibrėžti „bendrove”. Taip galėtų būti išvengta sąvokų painiavos.

Norint išvengti netikslumų, neaiškumų, šiame darbe įmonė bus suprantama kaip civilinių teisių objektas. Įmonė juridinio asmens prasme šiame darbe nebus naudojama.

1.2. Verslo perleidimo būdų įvairovė

Verslo perleidimo sąvokos apibrėžimas. Vienareikšmio, visuotinai priimto ir pripažinto „verslo perleidimo” apibrėžimo nerasime nė viename teisės akte. Lietuvos teisės normos neapibrėžia verslo perleidimo sąvokos: nei Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, nei Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas nemini šios sąvokos. Verslo perleidimas fragmentiškai minimas tik Lietuvos Respublikos darbo kodekso 138 straipsnyje, kuris teigia, kad verslo ar jo dalies perdavimas⁴⁷ negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius, tačiau neduoda jokie verslo perleidimo sąvokos apibrėžties. Todėl norint suvokti, koks yra verslo

---

⁴⁵ Лапач В. А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика. <<http://www.allpravo.ru/library/doc99p/instrum2232/item2247.html>>; prisijungimo laikas: 2009-05-12.

⁴⁶ Kerutis K. Įmonės pardavimas. <http://www.infoverslui.lt/index.php?cid=50&new_id=570>; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

⁴⁷ Sąvokos „perleidimas” ir „perdavimas” nagrinėjamo klausimo kontekste laikytinos sinonimais. Tačiau būtų įdomu pažymėti, kad, pavyzdžiui, Vokietijoje įmonės *perleidimas* (vok. die Übertragung) ir jos *perdavimas* (vok. die Überlassung) naudojami kaip dvi skirtingos sąvokos. Įmonės *perleidimas* reiškia, kad po sandorio įmonės įgijėjas galutinai tampa naujuoju įmonininku, įmonės *perdavimas* gi reiškia laikiną įmonininko pasikeitimą. Faktiškai įmonės perleidimas ir perdavimas gali suartėti, pvz., įmonės nuomos 99 m. terminui ar įmonės pardavimo su atpirkimo teise atvejais.

perleidimo sąvokos turinys, reikia apeliuoti į teisės mokslininkų darbus bei kitų šalių arba Europos Sąjungos institucijų pateiktus apibrėžimus.

2002 m. Europos Komisija parengė pranešimą dėl smulkiųjų ir vidutinių įmonių perleidimo⁴⁸, kuriame, kaip ir 1994 m. Komisijos rekomendacijoje 94/1069/EC dėl smulkiųjų ir vidutinių įmonių perleidimo, nurodoma, kad verslo perdavimas apibrėžtinai kaip įmonės nuosavybės perdavimas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, jeigu tai užtikrina tolimesnę įmonės egzistavimą ir jos komercinę veiklą. K. Kerutis ir J. Kiršienė priduria, kad „tai gali būti kontrolinio akcijų paketo perleidimas, įmonės, kaip objekto, perleidimas kitiems asmenims ar įmonėms, įskaitant įmonių perėmimus (angl. – *take over*) ir susiliejimus (angl. – *merger*), įmonės teisinės formos pakeitimus ir kt.⁴⁹”.

Taigi, Lietuvoje įmonės, įstaigos ar organizacijos verslo ar jo dalies perdavimą iš esmės atitinka ir įmonės pirkimas-pardavimas, numatytas LR CK 6.402 str.: pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę dalį (LR CK 1.110 str.), išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad byloje *LUAB korporacija „Lietverslas“ v. Eimantas Grakauskas* Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog „įstatymo leidėjo naudojama sąvoka „perleidimas“ yra apibendrinanti, civilinėje teisėje reiškianti nuosavybės teisės perdavimą kitam asmeniui, o taip pat vienas iš būdų įgyvendinti savininkui savo disponavimo teisę [...]. Perleidimo teisė gali būti realizuota per įvairias sandorių rūšis: pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų ir kt.⁵⁰”.

Tarybos direktyva Nr. 2001/23/EB „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo”, kuri buvo priimta 2001 m. kovo 12 d., apibrėžia verslo perleidimą taip: [aut. past. – verslo] „perdavimas yra perdavimas išlaikant ūkio subjekto tapatybę, t.y. išlaikant organizuotą išteklių grupę, kurios tikslas yra ūkinė veikla, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar pagalbinė⁵¹”. Vadinasi, šioje Tarybos direktyvoje nurodytas apibrėžimas verslo perleidimą sieja su ūkinės veiklos tęstinumu ir pačios bendrovės tapatumu, t.y. tam tikrų išorinių ar vidinių požymių

---

⁴⁸ Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium – Sized Enterprises. May 2002. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/transfer_com_02/final_report_en.pdf>. P. 6; prisijungimo laikas: 2009-01-20.

⁴⁹ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 3 (81). P. 25.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje *LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E. Grakauskas*, Nr. 3K-3-113/2003.

⁵¹ Tarybos direktyva, priimta 2001 m. kovo 12 d., dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo // Nr. 2001/23/EB.

išlaikymu. Visgi, šia sąvoka negali būti remiamasi kaip universaliai, kadangi ji skirta naudoti tik direktyvos rėmuose, kalbant apie darbuotojų teisių apsaugą įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perleidimo atveju.

Kiek siauriau verslo perleidimą apibrėžia „TRANSREGIO⁵²“ projekto parengtas verslo pardavimo ir įsigijimo metodinis vadovas⁵³. Čia nurodoma, kad „verslo perdavimas – tai verslo pardavimo / įsigijimo procesas, kurio metu vienas verslas jungiasi su kitu ar įsigyja kitą verslą. Įmonių susijungimas reiškia kelių verslų susijungimą vienodomis sąlygomis įkuriant naują juridinį asmenį, o įsigijimas – kuomet viena įmonė perima kitą verslą⁵⁴“. Toks apibrėžimas yra kritikuotinas, kadangi jis verslo perleidimą sieja vien su juridiniais asmenimis (verslas įgyja verslą); praktika rodo, kad verslo perleidimo šalimi gali būti ir fizinis asmuo. Šiuo apibrėžimu kaip verslo perleidimo būdai nurodomi įmonių susijungimai ir dukterinių įmonių įgijimai. Tačiau egzistuoja ne tik šie du, o ir kiti verslo įgijimo būdai, kurie bus detaliau aprašyti šiame magistro baigiamajame darbe.

V. Bitė savo daktaro disertacijoje formuluoja verslo perleidimo sąvoką taip: „tai verslo (kaip komercinės veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimas, kai iš vieno subjekto kitam perduodamos (visam laikui arba laikinai) teisės/galimybės priimti ekonominius ir strateginius sprendimus vykdant konkretų verslą (komercinę veiklą) ir teisės/galimybės disponuoti pelnu/nuostoliu iš tos veiklos⁵⁵“. Taigi, iš čia seka, kad verslo kaip veiklos perleidimo atveju pasikeičia ekonominis valdytojas. Autorės nuomone, pateiktas apibrėžimas yra gan universalus, tačiau teisine prasme kiek nepakankamas, nes neatspindi verslo perleidimo juridinės charakteristikos. Tai suponuoja mintį, kad verslo perleidimas, visgi, yra labiau ekonominės, nei teisinės kategorijos sąvoka.

Kaip matyti iš aukščiau atliktos verslo perleidimo sąvokos analizės ir verslo perleidimo kaip proceso suvokimo įvairovės, vienas kertinių klausimų, ketinant įsigyti verslą, yra teisinio būdo jam įsigyti pasirinkimas. Būdo pasirinkimą lemia daugelis veiksnių. Jų visų *a priori* numatyti ir įvertinti beveik neįmanoma. Kalbant apie verslo perleidimą, vieno ar kito teisinio būdo pasirinkimo pranašumas vienai šaliai dažnai kartu reiškia trūkumą kitai, ir atvirkščiai. Taigi sprendimą dėl būdo pasirinkimo dažniausiai lemia faktiniai šalių interesai, šalių derybinė padėtis

---

⁵² "Transregio" - tai septynių Europos Sąjungos (Prancūzijos Rhone-Alpes regionas; Vokietijos Baden-Wurttemberg žemė; Lombardija, Italija; Lodzkie, Lenkija; Slovėnija; Lietuva; Steiermark, Austrija) šalių projektas, kurio pagrindinis tikslas yra išanalizuoti svarbiausius verslo perdavimo aspektus. Projekto pagrindą sudaro minėtų Europos regionų verslo perdavimo praktikos lyginamasis tyrimas.

⁵³ Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas.

<<http://www.eic-vilnius.lt/home/eic/lt/FilesForDownload/files/metodinis%20vadovas.pdf>>. P. 2; prisijungimo laikas: 2008-10-10.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Bitė V. Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P.19.

ir įgūdžiai. Sprendimas dėl teisinio būdo pasirinkimo lemia patį pardavimo objektą, t.y. tai, kas bus parduodama: bendrovės akcijos, įmonė kaip turtinis kompleksas ar turtas dalimis.

Verslo perleidimo priežastys gali būti įvairios. Tai gali būti esamų verslų ekspansija arba tvirtos pozicijos akcijų rinkose, kai kompanijos su stipria valiuta atlieka įsigijimus. Dar viena priežastis – globalizacija, kurios rezultatas yra būtinybė kompanijoms pasiekti kritinę masę. Priežastimi gali būti pripažįstamas ir padidėjęs akcininkų aktyvumas⁵⁶. Priežastys kiekvienu konkrečiu atveju yra skirtingos, priklausomai nuo subjektų pozicijų ir pageidavimų.

Galima išskirti tokius verslo įsigijimo būdus: įmonės, kaip turtinio komplekso, pirkimas-pardavimas (angl. – *asset deal*), bendrovės akcijų pirkimas-pardavimas (angl. – *share deal*), bendrovės išleistų naujų akcijų įsigijimas, įmonės faktinis įsigijimas reorganizuojant juridinį asmenį, bendrovės turto ir teisių pirkimas-pardavimas bei įmonės nuoma⁵⁷. Įmonės nuomą nors ir tiesiogiai negalima pavadinti įmonės įsigijimu žvelgiant iš nuosavybės teisės prizmės, tačiau galima traktuoti kaip laikiną verslo įsigijimą.

Juridiniam asmeniui priklausančią įmonę galima parduoti kaip turtinį kompleksą ar esminę jos dalį arba parduodant kontrolinį akcijų paketą. Ir pirmuoju, ir antruoju atveju ekonominis rezultatas faktiškai bus toks pats – įmonė bus perleista. Visgi įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai nėra tapatūs. Juos skiria objektas, sutarties šalis – pardavėjas, sudarymo tvarka, sutarties forma, sukeliama teisinė pasekmė. Kalbant apie akcijų pirkimą-pardavimą reikėtų pasakyti, kad yra naudojamas specifinis akcijų įsigijimo būdas – tai bendrovės įstatinio kapitalo didinimas ir išleistų naujų akcijų pasirašymas⁵⁸. Minėtus du būdus nuodugniau aptarsime kitame šio magistro baigiamojo darbo skirsnyje.

Galima įsigyti verslą įsigyjant tam tikrą turto dalį ir su juo susijusias teises bei pareigas. Pats įmonės pirkimas-pardavimas taip pat yra turto bei teisių ir pareigų pirkimas-pardavimas. Tiesiog Civilinis kodeksas numato specialią galimybę parduoti ne įmonę sudarantį turtą ir teises kaip atskirus objektus pagal atskiras sutartis, bet visą įmonę kaip turtinį kompleksą. „Šių sutarčių objektų atribojimo klausimas glaudžiai susijęs su anksčiau aptarta įmonės samprata, pagal kurią įmone gali būti vadinamas tik toks turtinis kompleksas, kuris yra vienijamas bendros ūkinės komercinės paskirties⁵⁹“.

Atskiro turto ir teisių pirkimas-pardavimas turėtų pranašumą, kai siekiama įgyti ne visą įmonę, o tik su jos dalimi susijusį materialųjį ar nematerialųjį turtą, atskiras teises bei pareigas, kurie dėl įvairių priežasčių negali būti pripažinti turtiniu kompleksu ar jo esmine dalimi. Norint

---

⁵⁶ Boswell S. Buying and Selling Companies in the New Millennium // Journal of Applied Corporate Finance. 2000, Nr. 12. P. 71.

⁵⁷ Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // Juristas. 2005, Nr. 11. P. 32.

⁵⁸ Ten pat, P. 30.

⁵⁹ Ten pat, P. 31.

įsigyti tik dali įmonės veiklos, akcijų pirkimo-pardavimo būdas yra lyg ir netinkamas, arba tikrai nepatogus. Akcijų pirkimo-pardavimo būdas galėtų būti panaudotas vieninteliu atveju – prieš sandorį reorganizuojant juridinį asmenį išdalijimo arba padalijimo būdu. Tokiu atveju būtų suformuoti keli juridiniai asmenys, atitinkamai padalijant prieš reorganizavimą veikusio juridinio asmens turtą arba turto dalį prijungiant prie kito veikiančio juridinio asmens. „Turto ir prievolių perėmimas yra greitas ir paprastas būdas, palyginti su reorganizavimu, kuris paprastai trunka kelis mėnesius, ar net su įmonės perleidimu, kuris taip pat ilgai užtrunka ir yra susijęs su tam tikrų specialiųjų įstatyme numatytų reikalavimų privalomu laikymusi⁶⁰“. Vadinasi, perkant turtą ir perimant prievoles yra greičiau pasiekiamas tas pats rezultatas. Visgi, reikėtų kiekvienu atveju griežtai vertinti konkrečios sutarties nuostatas ir nustatyti, ar konkretaus turto pirkimas-pardavimas gali būti prilygintas verslo perleidimui.

Dėl įmonės sąvokos abstraktaus apibrėžimo nėra aišku, ar parduodant dalį bendrovės turto, atskiras teises ir pareigas yra būtina sudaryti įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, ar ne. LR CK 6.410 straipsnis nurodo atvejus, kuriais įmonės pirkimą-pardavimą reglamentuojančios normos nėra taikomos: „normos, reglamentuojančios įmonės pirkimą-pardavimą netaikomos tais atvejais, kai parduodamas ikeistas įmonės turtas, taip pat kai įmonės turtą parduoda jos administratorius ar teismo antstolis“. Vadinasi, įstatymų leidėjas yra numatęs tik du atvejus, kuriems esant įmonės pirkimo-pardavimo normos nėra taikomos. Klausimas dėl įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo perkant atskirą įmonės turtą ar turto dalį yra opus dėl kreditorių, darbuotojų ar kitų suinteresuotų trečiųjų asmenų teisių apsaugos. Minėtų teisės subjektų apsauga plačiai reglamentuojama įmonės pirkimo-pardavimo atveju, bet yra neaišku, ar ji turėtų būti taikoma ir tuomet, kai perleidžiamas atskiras įmonės turtas ir teisės, kurie nesudaro įmonės turtinio komplekso ar esminės jo dalies. Į klausimą, kokiais atvejais privaloma sudaryti įmonės pirkimo-pardavimo sutartį vietoj paprasto turto pirkimo-pardavimo, greičiausiai, turėtų atsakyti teismai. Pabandykime paimprovizuoti, ir rasti sprendimą iškeltai problemai. Kaip žinia, civilinei teisei yra būdingas dispozityvusis reguliavimo metodas. Jis gali būti apibrėžiamas principu: „viskas, kas neuždrausta pozityviosios teisės normų, leidžiama (lot. – *quod lege non prohibetum, licetum est*)⁶¹“. Vadinasi, galima preziumuoti, kad civilinės teisės subjektai yra laisvi pasirinkti: konkretaus atskiro turto pirkimui taikyti įmonės pirkimo-pardavimo sandorį reglamentuojančias normas, ar, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto pirkimą-pardavimą reglamentuojančias normas. Jeigu įstatymų leidėjas tiesiogiai nereglamentuoja nurodyto atvejo, busimo sandorio šalys yra laisvos pasirenkant sandorio rūšį. Tačiau, autorės nuomone, šalims tokiu atveju reikėtų paruošti gerą argumentaciją patvirtinti faktą, kad parduotas turtas nebuvo esminė įmonės dalis.

---

⁶⁰ Ten pat, P. 35.

⁶¹ Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis. – Vilnius: Justitia, 2004. P. 161.

LR CK 2.95 straipsnyje numatyta, kad reorganizavimas – tai juridinio asmens pabaiga be likvidavimo. Reorganizavimo atveju atsiranda naujas juridinis asmuo (sujungimo būdu), keli nauji juridiniai asmenys (padalijimo būdu) arba vienas ar keli juridiniai asmenys baigia savo veiklą (išdalijimo, prijungimo, sujungimo, padalijimo būdu)⁶². Grįžtant prie verslo įsigijimo klausimo reikia pasakyti, kad įmonė gali būti reorganizuojama įsigyjant verslą arba jau įsigijus. Pavyzdžiui, bendrovė, įsigijusi kitos bendrovės akcijas, gali dukterinę bendrovę prijungti prie motininės bendrovės reorganizuojant prijungimo ar sujungimo būdu. Tokiu atveju asmeniui, prie kurio prijungiamas dominančiu verslu užsiimantis asmuo, pereina beveik be išimčių visos prijungiamo asmens teisės ir pareigos. Arba kitas pavyzdys. Asmuo nusprendžia parduoti dalį savo verslo. Tuo tikslu juridinis asmuo yra reorganizuojamas padalijimo būdu. Viena bendrovė padalijama atitinkamai į dvi, iš kurių viena gali būti parduota tretiesiems asmenims, pavyzdžiui, akcijų pirkimo-pardavimo, ar įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo būdu. „Ekonominis rezultatas juridinį asmenį reorganizuojant prijungimo būdu panašus į įmonės pirkimą, tačiau reorganizavimas bet kuriuo atveju reiškia vieno iš juridinių asmenų pabaigą, o įmonės pirkimo-pardavimo atveju tiek pirkėjas, tiek pardavėjas (parduodamu verslu iki pardavimo vertęsis asmuo) lieka egzistuoti sudarius tokį sandorį⁶³”.

Įmonės nuomos klausimas yra specialiai reglamentuotas LR CK 6.536-6.544 straipsniuose. „Pagal įmonės nuomos sutartį nuomotojas įsipareigoja už užmokestį perduoti nuomininkui laikinai valdyti ir naudoti įmonę kaip turtinį kompleksą, naudojamą verslui, o nuomininkas įsipareigoja mokėti nuomos mokesť. Kartu su įmone kaip turtiniu kompleksu nuomininkui perduodamas žemės sklypas, pastatai, statiniai, įrengimai, mechanizmai bei kitos sutartyje numatytos gamybos priemonės, žaliavos, atsargos, apyvartinės lėšos, teisės naudotis žeme, vandeniu ir kitais gamtos ištekliais, pastatais, statiniais ar įrenginiais, kitos su įmone susijusios nuomotojo turtinės teisės, teisė į prekių ar paslaugų ženklą bei firmos vardą ir kitos išimtinės teisės, taip pat perleidžiamos reikalavimo teisės ir perkeliamos skolos, numatytos nuomos sutartyje⁶⁴”. Įmonės nuomos sutarties specifiką lemia objekto ypatumai: nuomininkui perduodami ne vien daiktai, bet ir teisės bei reikalavimai tretiesiems asmenims, taip pat skolos. Tam, kad įmonės sutartis nebūtų pripažįstama tik statinių, pastatų arba įrenginių nuoma, įmonės nuomos sutartis turi būti vienas rašytinis dokumentas, kuriame turi būti nurodyta visa nuomojamo turtinio komplekso sudėtis⁶⁵. Be to, LR CK 6.538 straipsnio 2 dalis nurodo, kad įmonės nuomos sutarčiai nustatytos rašytinės formos reikalavimų nesilaikymas sutartį daro

⁶² Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: LTU, 2004, T.1. P. 195.

⁶³ Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // Juristas. 2005, Nr. 11. P. 35.

⁶⁴ LR CK. 6.536 straipsnis.

⁶⁵ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė.: vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. P. 400.

negaliojančią. Kaip jau minėta, įmonės nuoma iš esmės nėra verslo įsigijimas žvelgiant iš nuosavybės teisės perspektyvos. Tačiau šis sandoris faktiškai gali būti traktuojamas laikinuoju verslo įsigijimu. Reikia pasakyti, kad įmonės nuomos ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių objektai sutampa (tiesioginis teisinis tikslas – *valdyti įmonę*). Tačiau dalykas skiriasi: pagal nuomos sutartį nuomininkas už sutartą nuomos mokestį tik laikinai perima įmonę ir gali įgyvendinti tik valdymo ir naudojimosi teises (prisiminkime nuosavybės teisės „triadą“: valdymas, naudojimas ir disponavimas). Tuo tarpu įmonės pirkimo-pardavimo atveju įmonė kaip turtinis kompleksas pereina pirkėjo nuosavybėn, kuri yra savo apimtimi plačiausia daiktinė teisė (absoliuti), ir apima valdymą, naudojimą ir disponavimą.

Galima išskirti ir kitas verslo perdavimo būdų klasifikacijas, vadovaujantis kitais kriterijais. Pavyzdžiui, vertinant įmonių tarpusavio santykius, jie gali būti skirstomi į:

- Horizontaliuosius susijungimus – tiesioginių konkurentų, besidalijančių tų pačių produktų rinka, susijungimas;
- Vertikaliuosius susijungimus – susijungimas tarp įmonės ir tiekėjo, arba tarp įmonės ir kliento;
- Rinkos plėtros susijungimus – susijungimas tarp įmonių, kurios prekiauja tais pačiais produktais skirtingose rinkose;
- Konglomeracija – įmonių, neturinčių jokių bendrų sąlyčio taškų, susijungimas.⁶⁶

Žiūrint iš perspektyvos kaip vyksta naujo verslo įsigijimas, skiriami tokie būdai:

- Įsigijimas – tai sandoris, kuomet viena įmonė ar fizinis asmuo įsigyja kitą verslą. Toks įsigijimas paprastai finansuojamas grynaisiais pinigais arba tam tikru skolos finansavimo instrumentu (pavyzdžiui, išleidžiant obligacijas);
- Susijungimas – sandoris, kuomet sukuriama visiškai nauja bendrovė, o buvusios įmonės yra apjungiamos naujame darinyje.

Pagrindinis įsigijimų privalumas prieš susijungimus yra tas, kad įsigytas turtas gali būti prirašomas prie sandorio ir įtraukiamas į jo kainą, ir tokiu atveju skirtumas tarp turto buhalterinės vertės ir turto pirkimo kainos gali būti nudėvimas, taip susimažinant mokesčius⁶⁷.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad verslo perleidimas – tai verslo (kaip komercinės veiklos) perleidimas fiziniam arba juridiniam asmeniui (visam laikui arba laikinai), ko pasekoje

---

⁶⁶ Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas.

<<http://www.eic-vilnius.lt/home/eic/lt/FilesForDownload/files/metodinis%20vadovas.pdf>>. P. 22; prisijungimo laikas: 2008-12-12.

⁶⁷ Ten pat, P. 23.

pasikeičia ekonominis įmonės valdytojas, išlaikant to ūkio subjekto tapatybę bei konkretaus verslo vykdymo tęstinumą. Verslo perleidimas gali būti įgyvendintas įvairiais būdais: akcijų pirkimo-pardavimo sandoriu, įmonės pirkimo-pardavimo sandoriu, bendrovės išleistų naujų akcijų įsigijimu, įmonės nuomos pagrindu. Verslo perleidimo būdų įvairovė leidžia konkrečiu atveju pasirinkti tinkamiausią.

1.3. Įmonės (kaip turtinio komplekso) perleidimo sandorio teisinis vertinimas

Įmonės (kaip turtinio komplekso) pirkimas-pardavimas (angl. - *asset deal*) – „tai turto pirkimas-pardavimas bei teisių ir pareigų pagal atitinkamas sutartis perleidimas⁶⁸“. Įmonės pirkimo – pardavimo sutarties objektu yra įmonė kaip turtinis kompleksas arba esminė jos dalis (LR CK 6.402 straipsnio 1 dalis), pardavėju yra įmonės savininkas, t.y. pats juridinis asmuo, kuris ir gauna pinigus už parduotą įmonę. „Įmonė yra vientisas turtinis kompleksas, apimantis visas turto rūšis, naudojamas pelnui gauti, - pastatus, kitą nekilnojamąjį turtą, įrenginius, žaliavas, pusgaminius, žemės nuomos ar panaudos teisę ir kitas turtines teises, taip pat teises į firmos vardą, prekės ženklą, gamybines ir komercines paslaptis, esminę pažangią patirtį (angl. – *know-how*) ir kita⁶⁹“. LR CK 6.402 straipsnis nurodo įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sampratą: „pagal įmonės pirkimo–pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą“. Šios sutarties sudarymo tvarka pasižymi specifiniais reikalavimais, keliamais sutarties turiniui, formai, priemonėms, taikomoms kreditorių teisių apsaugai ir pan. Įmonių perleidimo teisiniame reglamentavime pažymėtini tokie kreditorių ir pirkėjo teisių apsaugos mechanizmai, kaip, pavyzdžiui: notarinė sutarties forma, informacijos apie įmonės (verslo) perleidimą privalomas atskleidimas kreditoriams, kreditorinių reikalavimų užtikrinimas, pirkėjo įtraukimas į įmonės ūkinę veiklą⁷⁰, pardavėjo atsakomybė už esminius įmonės (verslo), kaip perleidimo objekto, trūkumus. Po šios sutarties sudarymo įmonė pereina naujam savininkui, buvęs įmonės savininkas dėl to nenustoja egzistuoti. Įmonė gali būti, kartu apimant susijusį

---

⁶⁸ Mudėnaitė A. Akcijų ir turto (verslo) įsigijimo tarptautinė praktika ir reguliavimas Lietuvoje. Pranešimas. 2006 m. balandžio 13 d., Vilnius. <http://www.eic-vilnius.lt/home/engine?c_pid=10&ev_ph=show&id=73>; prisijungimo laikas: 2008-11-07.

⁶⁹ Baranauskas E. Įmonės įkeitimas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P 126.

⁷⁰ Pažymėtina, kad įtraukimas į ūkinę veiklą, kaip būtina pardavėjo pareiga, tiesiogiai LR CK nėra nustatyta, tačiau kyla iš sutarties esmės. Ši pardavėjo pareiga reiškia, kad jam neužtenka vien tik „sausai“ perduoti pirkėjui įmonę sudarančių daiktų ir teisių visumą, bet kartu privalu sukonkretinti sutarties tikslą tam, kad sutarties objektas būtų nustatytas kaip „gyvoji įmonė“. Jei kyla abejonų, reikėtų vadovautis tokia taisykle: pirkėjui turi būti perduotos tokios įmonės valdymo sąlygos, kurios buvo valdant pardavėjui. Tai reiškia, kad kartu su daiktais ir teisėmis reikia atskleisti komercines paslaptis, žaliavų įsigijimo šaltinius ir pardavimo rinkas, komercinius papročius, komercinius ryšius su klientais ir pan.

nematerialų turtą (esminę pažangią patirtį (angl. - *know-how*), prestižą (angl. – *goodwill*), žaliavų šaltinius, pardavimo rinkas ir t.t.) vieningu pirkimo-pardavimo sutarties objektu. Tad ji yra perkama-parduodama ne kaip pavienio turto visuma, bet kaip vienovė. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartys sudaromos ne tik tarp lygiaverčių kontrahentų, bet ir esant subordinacijai, kaip įmonių koncentracijos įgyvendinimo įrankis. Civiliniame kodekse reglamentuojamo įmonės pirkimo-pardavimo instituto tikslas – nustatyti verslo perleidimo taisykles bei užtikrinti parduodamos įmonės kreditorių interesus⁷¹. Be specialių LR CK 6.402-6.410 straipsnių normų įmonės pirkimui yra taikomos ir bendrosios LR CK normos.

Įmonės pirkimo-pardavimo sandorio pasirinkimu, kaip taisyklė, suinteresuotas pirkėjas. Tuo pasireiškia jo nenoras prisiimti pardavėjo išpareigojimus, kurie yra akivaizdūs, arba tuos išpareigojimus, kurie gali būti nežinomi arba pardavėjo neatskleisti⁷². Įmonės pirkimo-pardavimo sandoris dažniausiai pasirenkamas tais atvejais, kai pirkėjas yra nesuinteresuotas kai kuriomis bendrovės dalimis ar išpareigojimais. Praktiškai, verslininkas yra suinteresuotas konkrečiu turtu, teisėmis ar tikslinės bendrovės prestižu ir atitinkamai derasi dėl kainos. Kai kurie įmonės išpareigojimai yra disagreguojami, kai tai įmanoma. Tačiau, atsižvelgiant į teisės aktų reikalavimus, perleidžiant įmonę sudarantį turtą, išpareigojimai, tiesiogiai susiję su šiuo turtu yra taip pat perleidžiami (sekimo teisė). Pastebėjimas dėl įmonės pirkimo-pardavimo sandorio: parduodamos įmonės kapitalas (akcijos) lieka „tose pačiose rankose“. Parduodamos įmonės akcininkai (įmonės savininkai) lieka tie patys, pasikeičia tik jų kapitalo sudėtis, pavyzdžiui, vietoje tam tikro pastato balanse figuruoja gryniesi pinigai.

Įsigyjant verslą pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, šią sutartį (t.y. sutarties objektą) lydintys išpareigojimai yra akivaizdūs. Ši akivaizdumą lemia privalomos įstatymo leidėjo nustatytos procedūros sudarant sutartį, t.y. privalomas kreditorių informavimas, LR CK 6.404 straipsnio 2 dalyje numatytų įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedų turėjimas ir pan. Visą tai leidžia nustatyti visus įmonės išpareigojimus ir tinkamai įvertinti perkamą objektą. Tačiau šiuo atveju procedūros yra sudėtingos ir kyla rizika dėl įmonės veiklos tęstinumo.

Įmonė kaip turtinis kompleksas, „kaip civilinių teisių objektas, - tai bendros ūkinės paskirties vienijamų daiktų visuma⁷³“. Vienoje savo bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad „kai turtinį kompleksą sudarantys daiktai funkcinio ryšiu susiję taip, kad, nesant ar atskyrus kurį nors iš susidedančių daiktų, normaliai nefunkcionuotų visas kompleksas ar neproporcingai sumažėtų tokio komplekso vertė, tai tokiu atveju nuosavybės perleidimo objektas

---

⁷¹ Bartusevičienė K. Įmonės pardavimas: nauja verslo perleidimo galimybė // Vadovo pasaulis. 2002, Nr. 3 (65). P. 86.

⁷² Butters J. K., Cary W. L. Motives Affecting Form of Sales and Purchase of Businesses // Harvard Law Review. 1951, Vol. 64. P. 709.

⁷³ LR CK. 1.110 straipsnis 2 dalis.

tiesiogiai sutartį, tiek kitais įstatyme nustatytais pagrindais gali būti tik turtinis kompleksas kaip savarankiškas civilinių teisių objektas, bet ne tokio komplekso sudėtinės dalys. Priešingu atveju aptariamo turtinio komplekso dalinis perleidimas reikštų jo dalinį ar visišką likvidavimą⁷⁴.

Būtų įdomu ir pravartu apžvelgti įmonės kaip turtinio komplekso požymius. **Pirmasis požymis** – tai sudėtingos sudėties turtinio komplekso charakteristika. Bet koks turtinis kompleksas privalo būti kompleksu, t.y. savo sudėtyje turėti daugiau nei vieną elementą, būtent (ir tai **antrasis požymis**) ne bet kokių, o tik tų elementų, juridinis likimas kurių gali būti atskirtas⁷⁵. Sąlyginai naudojantis daiktinės teisės terminologija, galima būtų teigti, kad turtinis kompleksas – tai *sudėtingas daiktas* (lot. – *rerum universitates*⁷⁶). **Trečiasis** turtinio komplekso **požymis** aptinkamas analizuojant jo charakteristiką – „turtinis“⁷⁷. Nėra ir negali būti nieko logiškesnio: turtinio komplekso sudėtyje turi būti turtas; jeigu būtų visiškai kitaip, tai kodėl, galų gale, jis vadinamas „turtiniu“?! Turtinio komplekso konstrukcija gali būti prilyginama bendrajam daugikliui, iškeltam už „kabučių“. Šis daugiklis – tai tikslas, arba suformuotos teisinių santykių objektų sistemos praktinis nukreipimas. Tokiu būdu, tikslas, kaip faktorius, sujungiantis įvairialypius daiktus ir reiškinius, - štai **ketvirtasis** bet kokio turtinio komplekso **požymis**⁷⁸. Ir pagaliau, **penktasis** įmonės kaip turtinio komplekso **požymis** – tai jo gebėjimas būti apyvartoje (rus. – *оборотоспособность*). „Jei gebėjimas būti apyvartoje (rus. – *оборотоспособность*) – preziumuojama sąlybė (daugumai teisinių santykių objektų), tai įmonei, atvirksčiai, tokia sąlybė turi būti suprantama kaip įstatymų leidybos produktas. Įmonė, skirtingai nuo kitų objektų, „natūralios“, jei taip galima pasakyti, kilmės, yra įstatymų leidybos produktas, idealaus pobūdžio substancija, ir reiškia, kad ji *ne gimsta* gebanti būti apyvartoje, o tokia *tampa*, įstatymų leidėjo įsikišimo dėka⁷⁹“.

Turtinių kompleksų, kaip ypatingų civilinių teisių objektų, įtraukimas į įstatymus, kaip taisyklė, gali pasitarnauti bent dviem tikslams: a) avyvartos supaprastinimas, kaip įmonės pirkimo-pardavimo sandorio atveju, kai visos komplekso sudedamosios dalys pereina pagal vieną sandorį, net jei kažkuri dalis sutartyje yra nepamiršta; b) į kompleksą sujungtų turtinių vienetų eksploatacijos užtikrinimas (kondominiumas⁸⁰ šiuo atveju gali būti puikiu pavyzdžiu)⁸¹.

---

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje AB „Išlaužo žuvis“ v. G. S., Nr. 3K-3-65/2009.

⁷⁵ Белов В. А. Имущественные комплексы. – Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2004. С. 27.

⁷⁶ Sherman Ch. Ph. Roman Law in Modern World, T. II. – Boston: Boston Book Company, 1917. P. 144.

⁷⁷ Белов В. А. Имущественные комплексы. – Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2004. С. 41.

⁷⁸ Там же, С. 44.

⁷⁹ Там же, С. 51.

⁸⁰ Kondominiumas (lot. – *con* – kartu, *dominium* – valda) – bendras valdymas, bendro objekto turėjimas, dažniausiai namo, bet taip pat ir kitų nekilnojamųjų daiktų. Ši sąvoka yra plačiai naudojama Vakaruose, taip pat Jungtinėse Amerikos Valstijose.

⁸¹ Романов О. Е. Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. P. 12.

Turtinis kompleksas kaip teisės objektas unikalus ne tik tuo, kad sumaišo turto ir pareigų elementus, jo sudedamąsias dalis, bet ir tuo, kad savo esme sujungia problematiškiausius šiuolaikinės civilistikos institutus⁸². „Pats įmonės pirkimas-pardavimas taip pat yra turto bei teisių ir pareigų pirkimas-pardavimas. Tiesiog Civilinis kodeksas numato specialią galimybę parduoti ne įmonę sudarantį turtą ir teises kaip atskirus objektus pagal atskiras sutartis, bet visą įmonę kaip turtinį kompleksą⁸³”.

Taigi, įmonės pirkimo-pardavimo sutartis, kurios objektu yra įmonė kaip turtinis kompleksas arba esminė jos dalis, pasižymi maksimaliu reglamentavimu, griežtai nustatytais sandorio sudarymo procedūromis. Tai lemia sandorio reikšmingumas ne tik pačioms sandorio šalims, bet ir tretiesiems asmenims. Todėl tokia griežta įstatymų leidėjo pozicija analizuojamo sandorio atžvilgiu yra pateisinama. Visgi, įvardinti aspektai daro šį verslo perleidimo būdą nepatraukliu, nors, kita vertus, pasirinkus įmonės pardavimo būdą yra apsaugomos kreditorių bei pirkėjo teisės, objektą lydintys išipareigojimai yra akivaizdūs, yra galimybė išgyti ne visą įmonę, o atskirus verslo įgijėją dominančius turtinius vienetus.

1.4. Akcijų pirkimo-pardavimo sandorio teisinis vertinimas

Kaip jau buvo minėta, bendrovės akcijų perleidimas yra labiausiai paplitęs verslo perleidimo būdas Lietuvoje. Pagal akcijų pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas išipareigoja perduoti jam nuosavybės teise priklausančias bendrovės akcijas, o pirkėjas išipareigoja priimti šias akcijas ir sumokėti už jas sutartyje numatyto dydžio kainą atitinkamai sutartyje nustatyta apmokėjimo tvarka. Taigi, akcijų pirkimo-pardavimo sutarties objektu yra įmonės akcijos. „Akcijos – tai vertybiniai popieriai, patvirtinantys jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti dividendus, teisę į dalį bendrovės turto, likusio po jos likvidavimo, ir kitas įstatymų nustatytas teises⁸⁴”. Akcijos paskirtis – „patvirtinti, kad jos savininkas savo įnašu dalyvavo formuojant bendrovės kapitalą bei turi Įstatyme [aut. past. – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas] ir bendrovės įstatuose numatytas teises⁸⁵”. „Akcijos teisinė prigimtis lemia teisinių santykių, kylančių iš akcijų apyvartos, dualizmą – teisių *į* akciją ir *iš* akcijos egzistavimą⁸⁶”. Kai sudaroma minėta sutartis

---

⁸² Степанов С. А. Имущественные комплексы в гражданском праве: понятие и сущность. <<http://prometrazh.ru/imushhestvennye-kompleksy/>>; prisijungimo laikas: 2009-03-15.

⁸³ Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // Juristas. 2005, Nr. 11. P. 33.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 40 straipsnis 1 dalis.

⁸⁵ Dauskurdas V. Uždaroji akcinė bendrovė: akcijų pirkimas ir pardavimas // Justitia, 1997, Nr. 3. P. 13.

⁸⁶ Kiršienė J. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimo problemos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P. 89.

pasikeičia bendrovės dalyviai – akcininkai, vadinasi, teisiškai pasikeičia ne pati įmonė, o jos akcijų savininkai. „Praktikoje taikomas ir kitas specifinis akcijų įsigijimo būdas – bendrovės išleistų naujų akcijų pasirašymas. Šis būdas skiriasi nuo akcijų pirkimo-pardavimo tuo, kad akcijas parduoda pati bendrovė, ankstesni akcijų savininkai jais lieka, tačiau jų dalis bendrovės kapitale ir teisių apimtis sumažėja⁸⁷”.

Akcijų pirkimo-pardavimo sandorio atveju laikoma, kad bendrovės akcijų įsigijimas savo esme yra teisių įsigijimas, taigi ir pardavėjas yra atsakingas tik už parduotų teisių egzistavimo tęstinumą arba už jų įprastinę ir sutartą kokybę (vadinamąjį tikrumą), bet ne už jų ekonominę vertę (finansinį atitikimą)⁸⁸. Šalis, įsigijanti akcijas, iš esmės neturi jokios tiesioginės teisės į bendrovės turtą, todėl ji neturi teisės reikalauti kompensacijos dėl bendrovės arba jos turto savybių, kurių jis tikėjosi, nebuvimo⁸⁹.

Beje, ne kiekvienas akcijų pardavimas yra laikytinas verslo perleidimu. Yra akivaizdu, kad kelių AB „Milžinas“ akcijų įsigijimas nėra šios įmonės verslo įsigijimas. Tačiau manytume, kad akcijų pardavimo sandoris vertintinas kaip verslo perleidimas tuomet, kai dėl sandorio perduodamos verslo kontrolės ir valdymo teisės (tai paprastai pasireiškia kontrolinio akcijų paketo įsigijimu), o likusių bendrovės akcininkų dalys yra tokios menkos, kad jie negali suvaržyti dominuojančio bendrovės akcininko teisės valdyti įmonę. „Kadangi Lietuvos teisė nustato dviejų trečdalių (kvalifikuotą) balsų daugumą, kurią turint galima priimti visus svarbiausius su juridinio asmens valdymu susijusius sprendimus, o kiti smulkieji dalininkai neturi teisės tokių sprendimų priėmimo blokuoti, jei parduotų akcijų skaičius suteikia dviejų trečdalių ar didesnę balsavimo teisę, toks akcijų pirkimas-pardavimas turėtų būti traktuojamas kaip verslo perleidimas⁹⁰”. Atkreiptinas dėmesys į labai svarbų momentą – bendrovės įstatai gali numatyti ir didesnę nei dviejų trečiųjų kvalifikuotą balsų daugumą, reikalingą svarbiausiems su bendrovės veikla susijusiems sprendimams priimti⁹¹.

Tam tikrais atvejais ir visų įmonės akcijų įsigijimas negalės būti vertintinas kaip verslo įsigijimas. Pavyzdžiui, fizinis asmuo, norėdamas nedelsiant pradėti verslą ir neužtrukti ties įmonės steigimo formalumais, iš advokatų kontoros arba įmonių steigimo ir pardavimo verslu užsiimančios bendrovės nusiperka „laikomos pardavimui“ UAB „PPP“ 100 procentų akcijų. Akivaizdu, kad asmuo nusipirko ne įmonę (verslą), atitinkančią visus teisės aktuose nurodytus

---

⁸⁷ Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // *Juristas*. 2005, Nr. 11. P. 32.

⁸⁸ Volhard R., Stengel A. (ed). *German Limited Liability Company*. Chichester: JOHN WILEY & SONS, 1997. P. 81.

⁸⁹ Picot G. *Mergers and Acquisitions in Germany*. Second Edition. New York: Juris Publishing, Inc., 2002. P. 52.

⁹⁰ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 3 (81). P. 27.

⁹¹ Bitė V. *Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 31.

būtinuosius požymius, o akcijas, kurios fiziniam asmeniui suteikia teises tvarkytis bendrovėje ir pradėti kurti įmonę (verslą). Tokį vertinimą lemia tai, kad verslo perleidimo atveju turi būti perleistas tam tikras verslas, kaip vykdoma komercinė-ūkinė veikla. Minėtu atveju nėra paties veikiančio, „gyvo“ verslo, todėl negalima kalbėti apie jo perleidimą.

Kalbant apie akcijų pirkimo-pardavimo sandorį, reikia nepamiršti apie tam tikrus teisės aktų nustatytus apribojimus bei savotiškas akcininko padėtį apsunkinančias imperatyvias procedūras. Prie tokių galima priskirti:

- Apribojimai, taikomi uždarnosios akcinės bendrovės pardavimo atvejais;
- Imperatyvus oficialaus pasiūlymo institutas;
- Privalomas smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo institutas;
- Civilinio kodekso nustatytos sutuoktinio teisės;
- Draudimas perleisti nevisiškai apmokėtas akcijas.

Šiuos atvejus verta apžvelgti atskirai.

Apribojimai, taikomi uždarnosios akcinės bendrovės pardavimo atvejais. Reikia pripažinti, kad viena populesnių verslo organizavimo teisinių formų Lietuvoje – uždarnosios akcinės bendrovės. Įstatymai, dėl uždarujų akcinių bendrovių specifikos, kurią nurodo ir pats teisinės formos pavadinimas („uždaroji“), nustato apribojimus šių juridinių asmenų akcijų perleidimui. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnis reglamentuoja uždarnosios akcinės bendrovės akcijų perleidimo ypatumus. „Apie ketinimą parduoti visas ar dalį uždarnosios akcinės bendrovės akcijų akcininkas privalo raštu pranešti uždarajai akcinei bendrovei, nurodydamas perleidžiamų akcijų skaičių pagal klases ir pardavimo kainą⁹²“. Tokia akcininko pareiga numatyta dėl įtvirtintos kitų uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas. Ir tik jei per įstatymo nustatytus terminus „uždarnosios akcinės bendrovės vadovas akcininkui praneša, kad kiti akcininkai nepageidauja įsigyti visų ketinamų parduoti akcijų, arba pranešimo nepateikia, akcininkas įgyja teisę savo nuožiūrą akcijas parduoti už kainą, ne mažesnę nei buvo nurodyta jo pranešime apie ketinimą parduoti akcijas⁹³“.

Apie ketinimą perleisti akcijas pranešti nereikia, jei akcininkas akcijas perleidžia kitam uždarnosios akcinės bendrovės akcininkui. Pirmenybę įsigyti visas parduodamas uždarnosios

---

⁹² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 47 straipsnis 1 dalis.

⁹³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 47 straipsnis 7 dalis.

akcinės bendrovės akcijas turi esami tos bendrovės akcininkai už kainą, ne mažesnę nei akcininkas ketino jas perleisti.

Pavyzdžiui, civilinėje byloje pagal ieškovo R. Adomavičiaus ieškinį atsakovui UAB „Valstiečių laikraštis“, trečiajam asmeniui A. Okmanienei dėl nuosavybės teisių gynimo, ieškovas R. Adomavičius kreipėsi į teismą, prašydamas įpareigoti UAB „Valstiečių laikraštis“ valdybos pirmininką įregistruoti jį bendrovės akcininku⁹⁴. Aukščiausiojo Teismo kolegija, išnagrinėjusi bylą, konstatavo, kad akcinėms bendrovėms draudžiama varžyti akcijų savininkų teisę šio įstatymo nustatyta tvarka parduoti ar kitaip perleisti akcijas kito asmens nuosavybėn. Bendrovės valdyba sutikimo parduoti akcijas gali neduoti tik vienu atveju – kai dalies akcijų pardavimas padidina akcininkų skaičių per 50 [aut. past. – šiuo metu 250]. Dėl atsakovo UAB „Valstiečių laikraštis“ motyvo, kad A. Okmanienė, parduodama akcijas R. Adomavičiui be valdybos sutikimo ir šimtą kartų didesne kaina, pažeidė UAB „Valstiečių laikraštis“ įstatų 10 punktą, teisėjų kolegija konstatavo, jog su šiuo kasatoriaus motyvu sutikti nėra pagrindo, nes toks bendrovės įstatų reikalavimas prieštarauja Akcinių bendrovių įstatymo 34 straipsnio 7 dalies nuostatomis, o Akcinių bendrovių įstatymo 7 straipsnio 2 dalis teigia, kad bendrovės įstatuose gali būti nustatytos tik tokios taisyklės, kurios neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams⁹⁵.

Šis Lietuvos teismų praktikos pavyzdys įrodo, kad teisė perleisti akcijas kaip ir į bet kokią daiktą negali būti ribojama, išskyrus vienintelę uždarojoms akcinėms bendrovėms taikomą išimtį, kai akcininkų skaičius tampa didesnis nei numatytas įstatyme. Taigi, prie apribojimų perleisti uždarojoms akcinėms bendrovėms akcijas gali būti priskirta ir Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio nustatyta taisyklė, kad uždarojoje akcinėje bendrovėje turi būti mažiau kaip 250 akcininkų.

Įdomu pažymėti, kad perleidimo teisė gali būti realizuota per įvairias sandorių rūšis: pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų ir kt.⁹⁶ Vadinasi, akcininkas, norėdamas išvengti privalomo pasiūlymo parduoti akcijas kitiems akcininkams, jas gali perleisti kitokiu nei

---

⁹⁴ Ieškovas nurodė, kad 1997 m. vasario 18 d. nusipirko iš A. Okmanienės 20 UAB „Valstiečių laikraštis“ akcijų už 20 000 Lt. 1997 m. vasario 21 d. ir papildomai 1997 m. balandžio 24 d. kreipėsi į atsakovą UAB „Valstiečių laikraštis“ dėl atitinkamo įrašo akcininkų knygoje ir akcininko pažymėjimo išdavimo, tačiau jokio atsakymo negavo. UAB „Valstiečių laikraštis“ nurodė, kad A. Okmanienė, parduodama akcijas R. Adomavičiui be valdybos sutikimo ir šimtą kartų didesne kaina, pažeidė UAB „Valstiečių laikraštis“ įstatų 10 punktą, pagal kurį akcijos kaina negali daugiau kaip 10 kartų viršyti akcijos nominaliosios vertės, t. y. turėtos 20 akcijų galėjo būti parduotos ne brangiau kaip už 200 Lt, nes 1 akcijos nominalioji vertė yra 1 Lt.

Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismas nustatė, kad A. Okmanienė kelis kartus kreipėsi į atsakovą prašydama leisti parduoti akcijas. 1997 m. sausio 30 d. bendrovės valdybos pirmininko rašte nurodoma, kad valdyba dėl akcijų pardavimo neprieštaravusi, tačiau prašiusi nurodyti kainą. A. Okmanienė 1997 m. vasario 5 d. pranešė, jog vienos akcijos kaina yra 1 000 Lt. 1997 m. vasario 10 d. bendrovės valdyba nurodė, jog už jos siūlomą kainą norinčiųjų pirkti nėra, o yra norinčių pirkti visas akcijas už 200 Lt.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje R. Adomavičius v. UAB „Valstiečių laikraštis“ ir kt., Nr. 3K-3-976/2000.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje LUAB korporacija „Lietverslas“ v. E. Grakauskas, Nr. 3K-3-113/2003.

pardavimas būdu. Tą patvirtina ir Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnio 8 dalis. Vadinasi, „tvirčiausia“ išimtimi yra tik ribojimas, jog akcininkų skaičius netaptų didesnis negu 250 akcininkų (Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnio 8 dalis ir 2 straipsnio 4 dalis).

Taigi, akcininkas gali pasitraukti iš akcinės bendrovės dalyvių tik parduodamas savo akcijas. Reikalauti grąžinti įneštą į bendrovės kapitalą turtą jis negali. Akcininkas turi teisę gauti tik likviduojamos bendrovės turto dalį, jeigu jo dar bus likę, patenkinus visus kreditorių reikalavimus. Tačiau šiuo klausimu Lietuvos teismų praktikoje pasitaikė klaidų.

Civilinėje byloje pagal ieškovo Č. Paplausko ieškinį atsakovui bendrai Lietuvos ir JAV įmonei UAB „EDEN LTD“ ieškovas nurodė, kad yra bendros Lietuvos ir JAV įmonės UAB „EDEN LTD“ steigėjas ir akcininkas. Jam priklauso 30 procentų šios įmonės akcijų. 1994 m. gegužės 23 d. jis pranešė įmonei, kad išstoja iš įmonės, nes nuo jo slepiama informacija apie įmonės veiklą, jis negauna dividendų, todėl vadovaudamasis įmonės steigimo sutarties 10 punktu prašė pradėti įmonės likvidavimą. 1994 m. spalio 17 d. įmonės akcininkų susirinkimas priėmė nutarimus nelikviduoti įmonės ir likvidacinės komisijos neskirti.

Kauno miesto apylinkės teismas 1994 m. lapkričio 16 d. sprendimu ieškinį patenkino. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų kolegija 1995 m. kovo 27 d. nutartimi apylinkės teismo sprendimą paliko nepakeistą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus panaikino ir nurodė, kad LR CK 37 straipsnis teigia, jog juridinio asmens likvidavimo pagrindus ir tvarką nustato jų įstatai (nuostatai) ir Lietuvos Respublikos įstatymai. Šios įmonės įstatų 20 punkte nenumatyta atvejis, kad įmonė likviduojama, jeigu vienas iš steigėjų pasitraukia iš įmonės. Tokio pagrindo bendrovei likviduoti nenumato ir Akcinių bendrovių įstatymo 11 straipsnis. Apylinkės teismas, tenkindamas ieškinį, o apygardos teismas, palikdamas nepakeistą teismo sprendimą, neteisingai išaiškino įstatymą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 371² straipsnio 3 punktą), išsprendė klausimą, priskirtą visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencijai⁹⁷.

Taigi akcinis kapitalas skiriasi nuo bendrosios nuosavybės tuo, kad bendrosios nuosavybės atveju kiekvienas iš bendrasavininkų turi teisę reikalauti atidalinti jam priklausančią dalį. Kita vertus, uždarnosios akcinės bendrovės akcijų perleidimas turi panašumų su bendrosios dalinės nuosavybės atitinkamu teisiniu reguliavimu, kadangi abiem atvejais parduodant akcijas

---

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Č. Paplauskas v. bendra Lietuvos-JAV įmonė UAB „Eden LTD“, Nr. 3K-286/1995.

(dalį) teisės aktai reikalauja pasiūlyti jas supirkti kitiems uždarnosios akcinės bendrovės akcininkams (bendrasavininkiams)⁹⁸.

Bendrai, akcinėms bendrovėms draudžiama varžyti akcijų savininkų teisę parduoti ar kitaip perleisti akcijas. „Bendrovės įstatuose gali būti detalizuojama akcijų perleidimo tvarka, tačiau ji neturi prieštarauti įstatymo nuostatoms⁹⁹“. Akcijų pardavimo sandorių apribojimai yra pagrįsti tuo, kad akcininkams, ypač tų bendrovių, kur mažas akcininkų skaičius, vis dėlto yra reikšminga, kas yra kiti bendrovės kapitalo dalininkai. „Įvairių akcijų perleidimo apribojimų tikslas būtent ir yra užtikrinti bendrovėje liekantiems akcininkams *delectus personae* teisės kontrolę, kurios pagalba jie gali apsaugoti nuo nepageidaujamų pašaliečių¹⁰⁰“. Lotynų kalboje frazė *delectus personae* reiškia „asmens pasirinkimą“.

Imperatyvus oficialaus pasiūlymo institutas. Oficialaus pasiūlymo institutą reglamentuoja Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo ketvirtasis skirsnis. „Jeigu asmuo, veikdamas savarankiškai ar kartu su kitais sutartinai veikiančiais asmenimis, įgyja akcijas, kurios kartu su jo turimu akcijų paketu arba kartu su kitų sutartinai veikiančių asmenų turimu akcijų paketu suteikia daugiau kaip 40 procentų balsų bendrovės, dėl kurios akcijų teiktinas oficialus siūlymas, visuotiniame akcininkų susirinkime, jis privalo: 1) perleisti akcijas, viršijančias šią ribą, arba 2) teikti privalomą oficialų siūlymą supirkti likusias balsavimo teisę suteikiančias bendrovės, dėl kurios akcijų teiktinas oficialus siūlymas, akcijas ir vertybinius popierius, patvirtinančius teisę įsigyti balsavimo teisę suteikiančius vertybinius popierius¹⁰¹“. Oficialaus siūlymo samprata iki šiol yra mažai tyrinėta teisės doktrinoje. „Tyrinėtojai daugiausiai dėmesio skiria atskiroms su oficialiaisiais pasiūlymais susijusioms problemoms, pavyzdžiui, valdymo organų gynybinėms priemonėms ar privalomo oficialaus pasiūlymo taisyklių teigiamais ir neigiamais aspektais¹⁰²“. „Oficialus siūlymas – teisinis institutas, ribojantis akcininkų privataus apsisprendimo laisvę (numato priverstinę pareigą pirkti akcijas iš likusių smulkiųjų akcininkų, kai sukonzentruojama bendrovės kontrolė), todėl itin svarbu, kad ši priverstinė pareiga būtų taikoma paisant esminių šio instituto principų ir siekiamų tikslų¹⁰³“.

---

⁹⁸ LR CK 4.79 straipsnio 1 dalis: Bendraturčiai turi pirmenybės teisę pirkti bendrąja daline nuosavybe esančią parduodamą dalį ta kaina, kuria ji parduodama, ir kitomis tomis pačiomis sąlygomis, išskyrus atvejus, kai parduodama iš viešųjų varžytynių.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje R. Adomavičius v. UAB „Valstiečių laikraštis“ ir kt., Nr. 3K-3-976/2000.

¹⁰⁰ Bitė V., Kiršienė J. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2008, Nr. 5 (107). P. 63.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626. 31 straipsnis 1 dalis.

¹⁰² Misius R. Oficialaus pasiūlymo teisinio reglamentavimo problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69). P. 42.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos internetinė svetainė. <<http://www.vpk.lt/lt/klausiate---atsakome/?id=15137>>; prisijungimo laikas: 2009-10-10.

Privalomas smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo institutas. Privalomo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo galimybė Lietuvos Respublikos teisėje ilgą laiką nebuvo įtvirtinta¹⁰⁴. Privalomo smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimo teisė¹⁰⁵ (angl. – *squeeze-out right*) suprantama kaip daugumos įmonės akcijų savininko ir (arba) su juo susijusių asmenų teisė priversti smulkiuosius akcininkus parduoti savo akcijas jiems¹⁰⁶. „Akcininkas, veikdamas savarankiškai ar kartu su kitais sutartinai veikiančiais asmenimis, įsigijęs akcijų, sudarančių ne mažiau kaip 95 procentus balsavimo teises suteikiančio kapitalo ir ne mažiau kaip 95 procentus visų balsų emitento visuotiniame akcininkų susirinkime, turi teisę reikalauti, kad visi kiti emitento akcininkai parduotų jiems priklausančias balso teisę suteikiančias akcijas, ir šie privalo jas parduoti¹⁰⁷“. Galima sakyti, kad šis institutas, kaip ir imperatyvus oficialaus pasiūlymo institutas, yra savotiškas nuosavybės neliečiamybės principo¹⁰⁸, nustatyto Lietuvos Respublikos Konstitucijos, ribojimas.

Civilinio kodekso nustatytos sutuoktinio teisės. „Turtas, skirtas funkcionuoti įmonei (ūkiui, verslui), kurią įsteigė vienas sutuoktinis po santuokos sudarymo, taip pat įmonės (ūkio, verslo), įsteigtos vieno sutuoktinio iki santuokos sudarymo, pajamos, išskyrus lėšas, būtinas asmeninei sutuoktinio įmonei (ūkiui, verslui) funkcionuoti, yra bendroji jungtinė nuosavybė¹⁰⁹“. „Turtu, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, sutuoktiniai naudojasi, jį valdo ir juo disponuoja bendru sutarimu¹¹⁰“. Sudaryti be kito sutuoktinio sutikimo ir vėliau jo nepatvirtinti sandoriai gali būti nugincyti pagal sutikimo nedavusio sutuoktinio ieškinį. Jeigu sandoris buvo sudarytas be kito sutuoktinio sutikimo, tai sutikimo sudaryti sandorį nedavęs sutuoktinis gali sandorį patvirtinti per vieną mėnesį nuo tos dienos, kai apie jį sužinojo¹¹¹.

Keblus klausimas dėl nuosavybės teisės atsiradimo momento kyla tada, kai **akcijos nėra visiškai apmokėtos**. Sprendžiant klausimą dėl nuosavybės teisės į nevisiškai apmokėtas akcijas teismų praktikoje taip pat pasitaikė klaidų.

Civilinėje byloje pagal ieškovo V. Pučinsko ieškinį atsakovams AB „Ukmergės keliai“ ir AB „Rizgonys“ ieškovas V. Pučinskas 1995 m. birželio 14 d. sudarė su atsakovu AB „Ukmergės keliai“ akcijų pasirašymo sutartį, pagal kurią įsigijo 46 797 vnt. atsakovo akcijų, įsipareigodamas per 2 mėnesius nuo akcijų gavimo ir pasirašymo dienos sumokėti pradinį įnašą

---

¹⁰⁴ Misius R. Privalomas smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimas. // Juristas. 2004, Nr. 7 – 8. P. 19.

¹⁰⁵ Svarbu šio instituto nepainioti su priverstiniu akcijų pardavimo terminu (LR CK 2 knyga IX skyrius).

¹⁰⁶ Report of the High Level Group of Company Law Experts on Takeover Bids. Brussels, 2002. P. 54. <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/takeoverbids/2002-01-hlg-report_en.pdf>; prisijungimo laikas: 2009-05-25.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626. 37 straipsnis 1 dalis.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014. 23 straipsnis.

¹⁰⁹ LR CK. 3.91 straipsnis.

¹¹⁰ LR CK. 3.92 straipsnis 1 dalis.

¹¹¹ LR CK. 3.92 straipsnis 6 dalis.

bei visiškai apmokėti įgyjamas akcijas per 1 metus nuo nutarties pasirašymo dienos. Pradinį įnašą ir už dalį akcijų ieškovas apmokėjo, tačiau likusios dalies per sutartyje numatytą terminą nesumokėjo. Todėl 1997 m. spalio 6 d. atsakovas AB „Ukmergės keliai” pardavė nevisiškai apmokėtas 31 506 paprastąsias vardines akcijas bendraatsakovui AB „Rizgonys”. Ieškovas kreipėsi į teismą prašydamas pripažinti negaliojančia tarp atsakovų sudarytą akcijų pirkimo ir pardavimo sutartį.

Vilniaus apygardos teismas 1998 m. birželio 30 d. sprendimu ieškinį atmetė. Sprendime nurodė: akcijos per sutartimi numatytą vienerių metų laikotarpį nuo akcijų pasirašymo dienos visiškai apmokėtos nebuvo, todėl ieškovas netapo šių akcijų savininku. Akcinių bendrovių įstatymo 41 straipsnio 5 dalis suteikia teisę bendrovei realizuoti įsiskolinusio asmens akcijas, todėl ieškovo reikalavimas yra nepagrįstas. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija 1998 m. rugsėjo 29 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Nutarties motyvuose taip pat nurodė, kad nežiūrint įrašo vertybinių popierių sąskaitoje, ieškovui nustatytu terminu nesumokėjus įnašų, nuosavybės teisė į neišpirktas akcijas atiteko atsakovui AB „Ukmergės keliai”. Atsakovas AB „Ukmergės keliai” parduodamas akcijas AB „Rizgonys” veikė kaip šių akcijų savininkas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad Apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija nutartyje pagrįstai nurodė, kad pagal Akcinių bendrovių įstatymo 41 straipsnio 5 dalį bendrovė įgijo teisę realizuoti iki galo neapmokėtas akcijas, todėl bendrovė, o ne ieškovas, yra parduodamų akcijų sandorio šalis. Tačiau tiek apygardos teismas savo sprendimu, tiek apeliacinis teismas nutartimi padarė nepagrįstą išvadą, kad iki galo neapmokėjęs akcijų ieškovas netapo šių akcijų savininku, o nuosavybės teisė į akcijas, pasibaigus akcijų apmokėjimo terminui ir jų neapmokėjus, perėjo atsakovui AB „Ukmergės keliai”. Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 32 straipsnio 1 dalį akcijos yra investicijų vertybiniai popieriai, leidžiantys jų savininkams, t. y. akcininkams, dalyvauti bendrovės kapitalo valdyme ir suteikiantys jiems turtines bei neturtines teises. [...] Įrašai vertybinių popierių sąskaitose yra nematerialiųjų akcijų nuosavybės teisės įrodymas (Įstatymo 32 straipsnio 6 dalis). [...] Nevisiškai apmokėtos nematerialiosios akcijos pažymimos įrašu šias akcijas pasirašiusio asmens vertybinių popierių sąskaitoje – nurodoma sumokėta už šias akcijas suma, iki visiško apmokėjimo trūkstanta suma ir mokėjimo termino pabaiga. [...] Taigi akcijas pasirašęs asmuo akcininku lieka ir pasibaigus terminui įmokėti įnašus už pasirašytas akcijas, t. y. lieka akcijų savininku, valdo jas nuosavybės teise. Bendrovei suteikta teisė realizuoti įsiskolinusio asmens pasirašytas akcijas iš varžytinių

arba parduoti už realią kainą. Tai laikytina kaip bendrovės normalios ūkinės veiklos, laiku sukurto įstatinio kapitalo garantija¹¹².

Akcininkas negali perleisti nevisiškai apmokėtų akcijų¹¹³. „Pabrėžtina, kad tik perleidžiamos akcijos turi būti visiškai apmokėtos. Jei bendrovėje yra keli akcininkai ir tik vienas jų nėra visiškai apmokėjęs savo dalies akcijų, kiti akcininkai, tinkamai įvykdę savo prievolės apmokėti akcijas, gali laikydamiesi nustatytos procedūros perleisti turimas akcijas¹¹⁴”.

Kaip minėjome, akcijų pirkimo-pardavimo būdas yra populiariausias perleidžiant verslą. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis – tai sutartis, kuria viena šalis (bendrovės akcininkas, akcijų pardavėjas) įsipareigoja perleisti kitai šaliai (akcijų pirkėjui) tam tikrą bendrovės akcijų kiekį nuosavybės teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti akcijas ir sumokėti už jas nustatytą kainą. Taigi, šio sandorio objektas – akcijos. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarčiai nėra numatyta griežtų reikalavimų. Tačiau įstatymų leidėjas yra numatęs ir tam tikrų apribojimų akcijų perleidimo atveju: apribojimai, taikomi uždarnosios akcinės bendrovės akcijų pardavimo atvejais, imperatyvus oficialaus pasiūlymo institutas, draudimas perleisti nevisiškai apmokėtas akcijas ir pan.

Sandoriai per juos sudarančius požymius, tokius kaip, pavyzdžiui: sandorio forma, šalys, objektas, apimtis ir pan., bus apžvelgti juos palyginant, idant išvengti pasikartojimų.

---

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje V. Pučinskas v. AB „Ukmergės keliai“ ir kt., Nr. 3K-6/1999.

¹¹³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 46 straipsnis 7 dalis.

¹¹⁴ Ščukas L. Uždarnosios akcinės bendrovės akcijų perleidimas // Juristas. 2005, Nr. 2. P. 4.

2. VERSLO PERLEIDIMAS ĮMONĖS AR AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO BŪDU

Praktikoje du dominuojantys verslo įsigijimo būdai verti atskiros apžvalgos ir nuodugnesnės analizės. Verta būtų atskleisti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių sampratą, sutarčių sudarymo procesus bei atskleisti pagrindinius jų skirtumus pagal pasirinktus kriterijus, nurodyti vieno ir kito verslo įsigijimo būdo teigiamus ir neigiamus aspektus.

Perleidžiant įmonę svarbu nustatyti tikslų disponavimo sandorio objektą: ypatingai tai pastebima atskiriant įmonės pirkimą-pardavimą (angl. – *asset deal*) nuo dalių įmonėje (pavyzdžiui, kai įmonė yra uždaroji akcinė bendrovė) pirkimo-pardavimo (angl. – *share deal*¹¹⁵). Abu sandoriai funkcionaliai gali turėti tą patį ekonominį tikslą, tačiau teisiškai jie bus griežtai atribojami.

Pateiksime pavyzdį. Jei A nori įsigyti įmonę iš B, tai pirmajam privalo būti perleistas visas įmonę sudarantis turtas, ir A papildomai, kaip naujasis įmonininkas, turi būti įvestas į įmonės veiklos sritį. Priešingai, jei A nusiperka iš B akcijų paketą, kuris turėtų suteikti uždarajai akcinei bendrovei (toliau – UAB) daugumą, sandorio objektas yra akcijos, o įmonės turtas nėra perleidžiamas; įmonininku lieka pati UAB. Dar didesnis skirtumas pastebimas vienanarėse bendrovėse. Jei A yra vienintelis UAB „DAAD” akcininkas, o B nori įsigyti įmonę, įsigijimas gali būti įgyvendintas dviem būdais: 1) B gali įsigyti įmonę iš UAB „DAAD” kaip turtinį kompleksą su visais daiktais, teisėmis ir pareigomis, pasirašydamas vieną rašytinės formos notariškai patvirtintą dokumentą (pagal LR CK 6.402-6.410 straipsnius). Šiuo atveju, B tampa individualus verslininkas – įmonininkas, bet ne akcininkas. Akcijos šiuo atveju neparduodamos. Tai įmonės pirkimo-pardavimo sandoris (angl. – *asset deal*); 2) B gali pasirinkti daug paprastesnį kelią – įsigyti visas UAB „DAAD” akcijas iš A (pagal Akcinių bendrovių įstatymo 47 straipsnį). Tokiu atveju įmonininku (t.y. įmonės turėtoju) liks pati UAB „DAAD”, o B bus jos vienintelis akcininkas. Toks sandoris praktikoje vadinamas akcijų pirkimu-pardavimu (angl. – *share deal*). Nors pateiktų sandorių objektas yra visiškai skirtingas, tačiau sudarytų sandorių ekonominis rezultatas yra panašus.

Atsižvelgiant į faktą, kad akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandorių ekonominis rezultatas gali būti toks pats, būsimo sandorio subjektai neabejotinai bus linkę pasirinkti paprastesnį variantą, reikalaujantį mažiau laiko ir ekonominių sąnaudų. Akcijų pirkimas-pardavimas, palyginus su kitais verslo perleidimo būdais, yra paprastesnis, kartu ir pigesnis, mažiausiai ribojamas teisės aktais ir greičiausiai įgyvendinamas būdas. Tuo tarpu

---

¹¹⁵ Šiuo atveju akcijų – pirkimo-pardavimo sutarties objektu yra visiškai apmokėtos juridinio asmens akcijos, t.y. kai akcijų apyvarta yra antrinė.

įmonės pirkimą-pardavimą nepriimtiniu daro sudėtingos, griežtai reglamentuotos privalomos procedūros, perkamo turto apmokestinimo problema, įvairios su sandorio sudarymu susijusios papildomos išlaidos (pavyzdžiui, išlaidos notarinei sutarčiai sudaryti) ir kiti aspektai. „Praktikoje rastume nemažai pavyzdžių, kai individuali įmonė yra pertvarkoma į uždarają akcinę bendrovę siekiant perleisti verslą akcijų pirkimo-pardavimo būdu, o ne parduodant įmonę kaip objektą¹¹⁶“. Visgi būtų klaidinga vertinti šį verslo perleidimo būdą vienareikšmiškai teigiamai, nes, kaip pamatysime iš nuodugnesnės analizės, perleidžiant verslą akcijų pirkimo-pardavimo būdu teisės aktais pirkėjo bei kreditorių teisė yra beveik neapsaugotos. Perkant akcijas, o ne įmonę, daugeliu atveju galima nusipirkti „katę maiše“, be to, kuo ekonomiškai didesnė įmonė, tuo didesnė gali būti jos tikrosios vertės nustatymo paklaida, ir todėl perkantis akcijas asmuo galiausiai gali nusivilti. Pirkėjui ir parduodamos įmonės kreditoriams paprastai teisiškai saugiau yra kai pardama įmonė (o ne akcijos), nes įmonės pirkimas-pardavimas turi būti atskleistas, kitaip jis negalės būti panaudotas prieš trečiuosius asmenis. Pirkėjui verčiau pirkti įmonę ir dėl to, kad vienareikšmiškai taikomos daiktinės teisės normos ir įmonės trūkumų institutas.

2.1. Įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių palyginimas¹¹⁷

Akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo lyginamąją analizę galima pateikti tokioje lentelėje:

	Akcijų pirkimas-pardavimas	Įmonės pirkimas-pardavimas
Sandorio objektas	Įmonės akcijos	Įmonė kaip turtinis kompleksas ar jos esminė dalis; įmonės turtas bei teisės ir pareigos pagal sutartis.
Sandorio apimtis	Įmonė pereina su visu turtu, darbuotojais, sutartimis,	Pereina tik sutartyje nurodytas turtas bei teisės ir pareigos, kurių perleidimui

¹¹⁶ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 26.

¹¹⁷ Akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių dichotomijos pagrindai yra identiški: jos abi yra *konsensualinės* (teisės ir pareigos atsiranda nuo šalių susitarimo momento), *dvišalės* (šalis sieja priešpriešinės teisės ir pareigos), *atlygintinės* (viena šalis patenka į kitos šalies priešpriešinius turtinio pobūdžio reikalavimus).

	įsipareigojimais, licencijomis, leidimais ir t.t.	dažniausiai reikalingas kontrahentų sutikimas. Negalimas licencijų ar kitų leidimų perleidimas.
Rizika	Įmonė pereina su visais jos įsipareigojimais – tiek pirkėjui žinomais, tiek nežinomais („katė maiše”).	Pirkėjas perima tik konkretų turtą ir pareigas pagal konkrečias sutartis. Pardavėjui tenka tiek naujai paaiškėjusių įsipareigojimų atsiradimo rizika, tiek ir darbuotojų atleidimo problema ¹¹⁸ . Įmonės kreditorių teisių apsaugos mechanizmas.
Pardavėjas	Akcininkas, parduodantis įmonės akcijas.	Pati įmonė, kurios turtas bei teisės ir pareigos pagal sutartis yra perleidžiamos.
Mokesčiai	Jeigu akcininkas yra fizinis asmuo, tam tikrais atvejais jo pajamos, gautos už parduotas akcijas, nėra apmokestinamos pajamų mokesčiu. Akcijų pirkimas-pardavimas nėra pridėtinės vertės mokesčio objektas pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymą.	Turto (išskyrus įstatymo nustatytas išimtis) bei teisių ir pareigų pagal sutartis perleidimas apmokestinamas pridėtinės vertės mokesčiu.
Sandorio forma	Paprasta rašytinė forma	Notarinė forma. Notarinės sutarties formos nesilaikymas daro sutartį negaliojančia.

Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties atveju sutarties **objektu** yra pardavėjui nuosavybės teise priklausančios akcijos. Pagal akcijų pirkimo – pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti jam nuosavybės teise priklausančias bendrovės akcijas, o pirkėjas įsipareigoja priimti parduodamas akcijas ir už jas sumokėti sutartyje numatyta tvarka ir numatyto dydžio atlyginimą. Priminsime, kad parduodant dalį akcijų „akcijų pardavimo sandoris vertintinas kaip verslo

¹¹⁸ Darbuotojų teisių perleidžiant verslą aspektai yra apžvelgti trečiojoje dalyje.

perleidimas tuomet, kai dėl sandorio perduodamos verslo valdymo teisės (tai paprastai reiškia kontrolinio akcijų paketo įsigijimą), o kitų bendrovės dalininkų dalys yra tokios menkos, kad jie negali suvaržyti dominuojančio bendrovės akcininko teisės valdyti įmonę¹¹⁹”.

Įsigyjant verslą pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį objektas – įmonė kaip turtinis kompleksas arba esminė jos dalis. Įstatymų leidėjas nustatė privalomas procedūras sudarant sutartį, t.y. privalomas kreditorių informavimas, LR CK 6.404 straipsnio 2 dalyje numatytų įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedų turėjimas ir pan. Visą tai leidžia nustatyti visus įmonės įsipareigojimus ir tinkamai įvertinti perkamą objektą. Tačiau šiuo atveju procedūros yra sudėtingos ir kyla rizika dėl įmonės veiklos tęstinumo.

Žvelgiant į **sandorio apimties** klausimą primintina, kad akcijų pirkimo-pardavimo sandorio atveju pirkėjui pereina pačios akcijos su jose įtvirtintomis teisėmis ir pareigomis. Bendrovė kaip tokia lieka kokia buvus, pasikeičia tik jos savininkai. Tai suponuoja situaciją, kad viskas, kas sudarė bendrovę ir lieka jos konstantomis. Tuo tarpu įmonės pirkimo-pardavimo atveju iš įmonės kaip juridinio vieneto nuperkamas turtinis kompleksas (arba esminė įmonės dalis) – tam tikro turto visuma. Ir toks pirkimas neperkelia įvairių kitų teisių ir pareigų, o tik su konkrečiu perkamą turtu susijusias teises ir pareigas.

Sandorių rizikos aspektas. Akcijų pirkimo-pardavimo sandorio atveju pardavėjas yra atsakingas už akcijų įprastinę ir sutartą kokybę, t.y. jų tikrumą, o ne už jų finansinę vertę. „Teisinis akcijų trūkumas yra tada, kai egzistuoja trečiųjų asmenų teisė prieš akcijų pirkėją kaip teisės turėtoją (nuosavybės teisės suvaržymai) ir tuo pagrindu gali grėsti akcininko statuso netekimas (pavyzdžiui, akcijos įkeitimo, uzufukto tretiesiems asmenims atveju). Kitais žodžiais tariant, akcijos yra be teisinių trūkumų, jei trečiosios šalys negali reikalauti jokių teisių (neturi jokių kitokių pretenzijų) prieš pirkėją akcijų atžvilgiu arba yra tik tos teisės, kurios nurodytos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje ar registruotos viešame registre¹²⁰”. Įsigydamas akcijas, pirkėjas įsigyja teises konkrečioje bendrovėje, bet niekada negali būti įsitikinęs dėl joje esamų ar potencialių įsipareigojimų. Todėl dažnai akcijų pirkimo sandoriai metaforiškai prilyginami „katės maiše” pirkimui. „Šalis, įsigyjanti akcijas, iš esmės, neturi jokios tiesioginės teisės į bendrovės turtą, todėl ji neturi teisės reikalauti kompensacijos dėl bendrovės (jos turto) savybių, kurių jis tikėjosi, nebuvimo¹²¹”. Turtinio komplekso gi pardavimo atveju pirkėjui pereina tik su konkrečiu jo perkamą turtu susiję įsipareigojimai. O įstatymų nustatytas privalomas kreditorių

---

¹¹⁹ Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 27.

¹²⁰ Bitė V. Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 136.

¹²¹ Bitė V. Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas // Socialinių mokslų studijos, 2009, t. 1 (1). P. 131.

apsaugos mechanizmas, notarinė sutarties forma papildomai apsaugo pirkėją nuo galimų nežinomų išpareigojimų. Pardavėjo požiūriu patartina savo atsakomybę už galimus vėliau išaiškėjusius nesklandumus riboti. Advokato Laimono Skibarkos teigimu, pardavėjas gali siekti riboti savo atsakomybę vertės ir laiko požiūriu, pavyzdžiui, iki 20-30 procentų pardavimo kainos bei 1-2 metų laikotarpio, kitaip nuostolių atlyginimo reikalavimo galimybė išsitiesia¹²².

Akcijų **pardavėju** gali būti tiek juridinis, tiek fizinis asmuo, kuriam nuosavybės teise priklauso parduodamos bendrovės akcijos, t.y. akcininkas. Akcininkas – tai juridinio asmens dalyvis¹²³. Esminis akcininką apibūdinantis elementas yra ne akcija, bet akcininko teisės, atsirandančios iš akcijos¹²⁴. „Kiekvienas akcininkas bendrovėje turi tokias teises, kokias suteikia jam nuosavybės teise priklausančios bendrovės akcijos. Esant toms pačioms aplinkybėms visi tos pačios klasės akcijų savininkai turi vienodas teises ir pareigas¹²⁵”.

Tuo tarpu įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo atveju pardavėju yra pati įmonė. Įmonės priklausymas šiuo atveju konkretiems savininkams nepasikeičia, pasikeičia tik balansiniai turto straipsniai, pavyzdžiui, vietoj fabriko akcininkai turi pinigus. Kitaip sakant, „įmonės pirkimo-pardavimo atveju pirkėjas įgyja materialaus ir nematerialaus turto rinkinį, kuris tiesiogiai bus įtrauktas į pirkėjo balansą. Tuo tarpu akcijų pirkimo-pardavimo atveju bendrovė didžia dalimi lieka nepaveikta įsigijimo; jos esamas turtas ir išpareigojimai ir toliau priklauso bendrovei ir vienintelis dalykas, kuris atsiranda pirkėjo balanse, yra bendrovės akcijos jų įsigijimo verte¹²⁶”. Vadinasi, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atveju tikslas yra perleisti įmonę. Parduodant akcijas – įmonės kontrolę¹²⁷.

Turi būti atkreiptas dėmesys į tai, kad įmonės kaip turto pirkimo atveju pirkėjo bendrovė teikia pasiūlymą tikslinės bendrovėms direktoriams dėl ūkinės veiklos turto pirkimo. Akcijų pirkimo atveju, oferentas neturi jokių santykių su pačia bendrove, bet teikia pasiūlymą bendrovės akcininkams įsigyti jų akcijas¹²⁸.

Mokestinis aspektas. Jeigu akcininkas yra fizinis asmuo, tam tikrais atvejais jo pajamos, gautos už parduotas akcijas, nėra apmokestinamos pajamų mokesčiu. Neapmokestinamosios pajamos yra „pajamos už parduotus arba kitaip perleistus nuosavybėn

---

¹²² Meškauskaitė J. Įmonės pardavimas: svarbu ne tik pelnas. <www.lawin.lt/lt/docs/download/1441.php>; prisijungimo laikas: 2008-11-14.

¹²³ LR CK 2.45 straipsnis: Juridinio asmens dalyvis (akcininkas, narys, dalininkas ir pan.) yra asmuo, kuris turi nuosavybės teisę į juridinio asmens turtą, arba asmuo, kuris nors ir neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą, bet įgyja prievolinių teisių ir (ar) pareigų, susijusių su juridiniu asmeniu.

¹²⁴ Kiršienė J. Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 3 straipsnis 2 dalis.

¹²⁶ Bitė V. Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 39.

¹²⁷ Kuodis M. Kertiniai įmonės pirkimo-pardavimo sutarties aspektai // Juristas. 2007, Nr. 11. P. 32.

¹²⁸ Hicks A., Goo S. H. Cases and Materials on Company Law. New York: Oxford University Press Inc., 2004. P. 521.

vertybinius popierius, įsigytus po 1999 m. sausio 1 d., jeigu vertybiniai popieriai yra parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn ne anksčiau negu po 366 dienų nuo jų įsigijimo dienos (parduodant dalį to paties vieneto tos pačios rūšies ir klasės vertybinių popierių, kiekvienu atveju laikoma, kad pirmiausia parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn anksčiausiai įsigyti vertybiniai popieriai) ir gyventojas 3 metus iki mokestinio laikotarpio, per kurį vertybiniai popieriai buvo parduoti arba kitaip perleisti nuosavybėn, pabaigos nevaldė daugiau kaip 10 procentų vieneto, kurio vertybiniai popieriai yra parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn, akcijų (dalių, pajų). Ši lengvata netaikoma tuo atveju, kai akcininkas akcijas parduoda arba kitaip perleidžia nuosavybėn šias akcijas išleidusiam vienetai, kai vertybiniai popieriai laikomi parduotais pagal šio Įstatymo 11 straipsnį [aut. past. – pajamos, gautos vieneto likvidavimo atveju], taip pat parduodant ar kitaip perleidžiant akcijas, kurios gautos šio Įstatymo 2 straipsnio 14 dalies 1 punkte nurodytu atveju (akcijų nominalios vertės padidinimo atveju lengvata netaikoma pajamų daliai, kuri lygi akcijos nominalios vertės padidinimo sumai)¹²⁹. Vadinasi, vadovaujantis straipsnio nuostata, norint pasinaudoti nustatyta mokestine lengvata privalu išpildyti dvi sąlygas:

- 1) vertybiniai popieriai turi būti parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn ne anksčiau negu po 366 dienų nuo jų įsigijimo dienos;
- 2) gyventojas 3 metus iki mokestinio laikotarpio, per kurį vertybiniai popieriai buvo parduoti arba kitaip perleisti nuosavybėn, pabaigos nevaldė daugiau kaip 10 procentų vieneto, kurio vertybiniai popieriai yra parduodami arba kitaip perleidžiami nuosavybėn, akcijų.

Dėl 10 procentų ribos pastarasis aspektas nėra aktualus nagrinėjamo klausimo rėmuose.

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo sąlygomis akcijos nėra šio mokesčio objektas. Jos nepatenka į pridėtinės vertės mokesčio įstatyto 3 straipsnio reguliavimo sritį. Tuo tarpu turtinio komplekso įsigijimas bus apmokestintas pridėtinės vertės mokesčiu. „PVM objektas yra prekių tiekimas [aut. past. – šiuo atveju turtinio komplekso pardavimas būtų prilygintinas prekių tiekimui] ir paslaugų teikimas, tenkinantis visas šias sąlygas:

- 1) prekės tiekiamos ir (arba) paslaugos teikiamos už atlygį;
- 2) prekių tiekimas ir (arba) paslaugų teikimas pagal šio Įstatymo nuostatas vyksta šalies teritorijoje;

---

¹²⁹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085. 17 straipsnis 1 dalis 30 punktas.

3) prekes tiekia ir (arba) paslaugas teikia apmokestinamasis asmuo vykdydamas savo ekonominę veiklą, t. y. veikdamas kaip toks. Kai fizinio asmens sudaromi sandoriai nėra susiję su jo vykdoma ekonomine veikla, nelaikoma, kad fizinis asmuo tiekia prekes ir (arba) teikia paslaugas veikdamas kaip apmokestinamasis asmuo¹³⁰.

Mokesčių planavimo atžvilgiu dauguma pirkėjų yra suinteresuoti įmonės, o dauguma pardavėjų – akcijų pirkimu-pardavimu, tai savotiškai galima prilyginti konfliktui tarp pirkėjo ir pardavėjo. Pirkėjas suinteresuotas pirkti įmonę, nes tuomet jis, pavyzdžiui, galės derybose su pardavėju nustatyti didesnę trumpalaikio turto ir mažesnę ilgalaikio turto vertę ir taip susigrąžinti dalį sumokėtos kainos kitais metais nurašydamas trumpalaikį turtą. Pardavėjui įmonės pirkimas-pardavimas nenaudingas dėl dvigubo apmokestinimo: (i) įmonės (turto) pirkimas-pardavimas paprastai yra apmokestinamas; (ii) likviduojant įmonę jos akcininkai, norėdami išsidalinti likviduojamos įmonės turtą, privalės sumokėti pajamų mokestį.

Sandorio forma. Tiek sutartis, kaip jos šalių atitinkamų veiksmų teisinis pagrindas, tiek iš jos tarp šalių kilę sutartiniai civiliniai teisiniai santykiai turi atitikti civiliniame įstatyme esančių imperatyvių teisės normų (lot. – *ius cogens*) reikalavimus. Tai reiškia, kad sutarties šalys yra laisvos susitarti dėl bet kokių joms priimtinių sutarties sąlygų, taip pat gali savarankiškai nuspręsti, kokia forma sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties turinio sąlygas ar sutarties formą nustato imperatyviosios teisės normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja gera moralė, viešoji tvarka, teisės principai¹³¹. Vadinasi, sutartis gali būti sudaryta bet kokia forma, nes forma yra būtinas sutarties elementas tik išakmiai įstatymo nurodytais atvejais¹³². Sandorio forma – tai sandorį sudarančių asmenų valios išraiška. Civilinio kodekso nustatomi formos reikalavimai priklauso nuo sandorio sudėtingumo, reikšmės¹³³. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.71 straipsnis nurodo, kad „sandoriai sudaromi žodžiu, raštu (paprasčia arba notarine forma) arba konkludentiniais veiksmais. Sandoris, kuriam įstatymai nenustato konkrečios formos, laikomas sudarytu, jeigu iš asmens elgesio matyti jo valia sudaryti sandorį (konkludentiniai veiksmai)¹³⁴“. „Notarine forma turi būti sudaromi: 1) daiktinių teisių ir nekilnojamojo daikto perleidimo ir daiktinių teisių bei nekilnojamojo daikto suvaržymo sandoriai; 2) vedybų sutartys (ikivedybinė ir povedybinė); 3) kiti sandoriai, kuriems šis kodeksas nustato

---

¹³⁰ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271. 3 straipsnis.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis“ v. UAB „Vilniaus skelbimai“ ir UAB „Norekso valdos“, Nr. 3K-3-6/2008.

¹³² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.

¹³³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2002.

¹³⁴ LR CK. 1.71 straipsnis.

privalomą notarinę formą¹³⁵». Atkreiptinas dėmesys, kad reikalavimą sudaryti sandorį notarine forma gali nustatyti tik Civilinis kodeksas.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šiuolaikinei civilinei teisei aktualus yra konsensualizmo prioritetas (lot. – *consensus ad item* – sutikimas dėl to paties, bendra nuomonė), kai pirmenybė yra teikiama šalių tikrajai valiai, o ne tos valios išorinei formai. Visgi šis teiginys neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad sandorio forma nėra svarbus elementas. Anaip tol. „Protingos konsensualizmo principo išimtis yra pateisinamos ir toleruotinos, kadangi sutarties forma dažnai padeda apginti sąžiningos šalies teises ir teisėtus interesus¹³⁶». Ir „nors šiandien sutarčių teisėje formalizmo kur kas mažiau, kartais sutarčiai galioti nepakanka vien šalių susitarimo, o reikalaujama tam tikros jo išraiškos formos¹³⁷».

Kaip jau minėta, akcijų perleidimo atveju kaip turtas, taip ir išipareigojimai lieka to paties juridinio subjekto dispozicijoje; pasikeičia bendrovės savininkas, o pati bendrovė ir toliau lieka veikti, kaip teisės subjektas išlaiko savo teises ir pareigas. Todėl įstatymas nei LR CK 1.74 straipsnio, nei atskiro straipsnio rėmuose nenustato akcijų pirkimo-pardavimo sutarčiai privalomos notarinės formos. Šiuo atveju pakanka paprastos rašytinės sutarties, kurioje būtų apibrėžtas perleidžiamas objektas: akcijas perleidžiančios bendrovės pavadinimas, įmonės kodas, buveinė, tikslus perleidžiamų bendrovės akcijų skaičius pagal klases ir jų nominali vertė. „Nuosavybės teisės į akcijas perleidimas sujungia du savarankiškus institutus – akcijų perleidimą tarp sandorio šalių ir įrašo apie akcijų perleidimo metu perduotą nuosavybės teisę įrašymą, kurį atlieka akcijų apskaitą vykdomasis subjektas¹³⁸». Todėl perleidus akcijas pagal paprastą rašytinę sutartį privalu padaryti atitinkamus įrašų pakeitimus akcininkų registravimo žurnale, akcijoje ar akcijų sertifikate (t.y. indosamente) arba bendrovės vertybinių popierių sąskaitoje, priklausomai nuo akcijų rūšies¹³⁹.

„Įmonės pirkimo–pardavimo sutartis turi būti vienos rašytinės formos abiejų sutarties šalių pasirašytas dokumentas, patvirtintas notaro ir turintis būtinus šio [aut. past. – Lietuvos Respublikos civilinio] kodekso 6.404 straipsnyje nurodytus priedus¹⁴⁰». Tokia įstatymo leidėjo nuostata paaiškinama tuo, kad įmonei kaip turtiniam kompleksui yra priskirtas nekilnojamojo turto režimas. Be to, kaip jau minėta ankstesniuose skirsniuose, lyginant su „natūraliu“ nekilnojamuoju turtu, įmonė yra kur kas sudėtingesnis civilinių teisių objektas. Perleidžiant įmonę gali būti pažeisti ne tik šalių, bet ir trečiųjų asmenų (pavyzdžiui, kreditorių) interesai,

¹³⁵ LR CK. 1.74 straipsnis.

¹³⁶ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 312.

¹³⁷ Majūtė V. Notarinė sandorių forma – teisėtumo garantija ar sutarčių laisvės suvaržymas // Juristas, 2005, Nr. 5. P. 15.

¹³⁸ Rymeikis T. Nuosavybės teisė į akcijas ir jos perleidimas: Lietuvos įstatymų leidybos vystymasis ir tendencijos // Jurisprudencija. 2004, t. 57 (49). P. 69.

¹³⁹ Plačiau apie tai: Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914. 46 straipsnis.

¹⁴⁰ LR CK. 6.403 straipsnis.

todėl būtina didesnė jų teisinė apsauga. Todėl, autorės nuomone, toks griežtas sandorių formos (notarinės formos) nustatymas yra pateisinamas. „Notaro atliekami veiksmai padeda apsaugoti sutarties šalių ir trečiųjų suinteresuotų asmenų interesus, užtikrina paties sandorio teisėtumą¹⁴¹“. Įstatymų reikalaujamos notarinės formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį¹⁴². Svarbu žinoti, kad dokumentas, kurio forma ir turinys neatitinka įstatymo reikalavimų (pavyzdžiui, paprasta rašytinė nekilnojamojo daikto pardavimo sutartis) neturi įrodomosios vertės. Griežtesni sandorio formai taikomi reikalavimai, viena vertus, atrodo naudingi pirkėjui, nes padeda sumažinti sandorio riziką. Kita vertus, tokia sandorio forma, reikalaujanti ir papildomų priedų (įmonės turto inventorizacijos akto, įmonės balanso, nepriklausomo auditoriaus išvados, įmonės skolų sąrašo¹⁴³) pailgina sandorio sudarymo laiką bei padidina išlaidas.

Taip pat pažymėtinas ir tas faktas, kad prieš trečiuosius asmenis notarinė įmonės pirkimo-pardavimo sutartis galės būti panaudota tik tuo atveju, kai bus tinkamai įstatymo nustatyta tvarka įregistruota¹⁴⁴. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartis, kaip ir jos pakeitimai, turi būti registruojami juridinių asmenų registre. Toks reglamentavimas nustatytas dėl minėtos sutarties viešumo svarbos, kadangi įmonės pirkimo-pardavimo sandoriu gali būti pažeistos trečiųjų asmenų teisės.

Galiausiai, baigiant akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdų lyginamąją analizę, reikia pastebėti faktą, kad įmonės su trūkumais pardavimo atveju pirkėjas turi galimybę pasinaudoti LR CK 6.408 straipsnyje nurodytais specialiaisiais teisių gynimo būdais. Šiuo atveju gali būti taikomos ir bendrosios daikto trūkumų instituto normos (LR CK 6.321-6.323, 6.330, 6.334 bei 6.341 straipsniai). Akcijų pirkimo-pardavimo atveju nėra numatyta jokie specialiojo pirkėjo teisių gynimo būdo. Be to, akcijos negali būti traktuojamos kaip daiktas klasikinės teisės prasme. Todėl perkant akcijas pirkėjo teisių apsaugai bendrosios daikto trūkumų instituto normos taip pat netaikomos. Vadinasi, akcijų pirkimo-pardavimo atveju pardavėjo atsakomybės už įmonės trūkumus taikymas yra, galima sakyti, neįmanomas. Visgi tais atvejais, kai akcijų pirkimas-pardavimas konkretaus atvejo aplinkybėmis gali būti prilygintas verslo (įmonės) perleidimui, V. Bitė siūlo leisti pirkėjui reikšti pretenzijas pardavėjui ne tik dėl akcijų, bet ir dėl bendrovės, kurios akcijos buvo įsigytos, valdomos įmonės (verslo) trūkumų¹⁴⁵.

---

¹⁴¹ Majūtė V. Notarinė sandorių forma – teisėtumo garantija ar sutarčių laisvės suvaržymas // Juristas, 2005, Nr. 5. P. 17.

¹⁴² LR CK. 1.93 straipsnis.

¹⁴³ LR CK. 6.404 straipsnis 2 dalis.

¹⁴⁴ LR CK. 6.403 straipsnis 3 dalis.

¹⁴⁵ Bitė V. Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 141.

Pagrindinis teorinis svertas kontinentinės teisės rėmuose, kuris neleidžia prilyginti akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo yra tas, kad dalyviai / akcininkai negali tiesiogiai disponuoti juridinio asmens turtu, bet ir neturi atsakomybės už jo įsipareigojimus¹⁴⁶.

„Konsensusas išplaukia iš dviejų pareiškimų, būtent: viena šalis kitai šaliai pasiūlo, ir ta šalis siūlymą akceptuoja¹⁴⁷”.

2.2. Tradicinis įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių sudarymo procesas

Nors, kaip matyti iš analizės, pateiktos aukščiau, du nagrinėtini sandoriai turi nemažai esminių skirtumų, visgi jų sudarymo procesai yra identiški. Sandorių sudarymo procesą galima atspindėti tokia eiga:

- Pradinis pasiūlymas (angl. – *Indicative offer*);
- Ketinimų protokolas (angl. – *Letter of intent, Term Sheet*);
- Objekto patikrinimas – auditas (angl. – *Due diligence reviews*);
- Pirkimo-pardavimo sutarties projektas;
- Akcininkų sutarties projektas (jei aktualu);
- Galutinis pasiūlymas (angl. – *Final offer*);
- Apsikeitimas komentarais dėl sutarčių;
- Derybos, sutarčių galutinis suderinimas;
- Pasirašymas;
- Pranešimas apie koncentraciją, kitų leidimų gavimas (angl. – *Merger filings*);
- Sandorio užbaigimas (angl. – *Closing*)¹⁴⁸.

Sėkmingas bet kurio sandorio, susijusio su įmone, užbaigimas daugeliu atveju priklauso nuo pradinių veiksnių pilnumo ir įvairiapusiškumo bei nuo pirkėjo išankstinės informacijos analizės¹⁴⁹. **Pradinis pasiūlymas** (oferta) – tai bet kurio teisinio sandorio pradžios elementas. Ikisutartinių santykių „žaidimas“ pagal teises taisykles prasideda nuo derybų. Ir čia didelę

---

¹⁴⁶ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 164.

¹⁴⁷ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 300.

¹⁴⁸ Mudėnaitė A. Akcijų ir turto (verslo) įsigijimo tarptautinė praktika ir reguliavimas Lietuvoje. Pranešimas. 2006 m. balandžio 13 d., Vilnius. <http://www.eic-vilnius.lt/home/engine?c_pid=10&ev_ph=show&id=7>; prisijungimo laikas: 2008-11-11.

¹⁴⁹ Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006. С. 169.

reikšmę įgyja sąžiningumo reikalavimas. Civilinio kodekso 6.163 straipsnio 3 dali nurodo, kad šalis, kuri derybų metu elgiasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai nuostolius. „Laikoma, kad derybos pradamos ar deramasi nesąžiningai, kai derybų šalis neturi tikslo sudaryti sutartį, taip pat atlieka kitus sąžiningumo kriterijų neatitinkančius veiksmus¹⁵⁰“. „Sąžiningumo, kaip principo, turinys nusakomas pagal protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Tai reiškia, kad sąžiningas yra tas asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai, t.y. taip, kaip tokioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*¹⁵¹“. Sąžiningumo aspektas yra aktualus todėl, kad būsimos sandorio šalys gali būti, pavyzdžiui, konkurentai, o ikisutartiniai santykiai gali būti lydimi konfidencialios informacijos atskleidimo, kas būtina sukels grėsmę subjektui, ketinančiam parduoti verslą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, „būtina atsakyti į klausimą, ar derybas be pakankamo pagrindo nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė kitai šaliai pagrįstą pasitikėjimą ir įsitikinimą, jog sutartis tikrai bus sudaryta. Jeigu atsakymas į šį klausimą būtų teigiamas, tai nesąžininga šalis privalėtų kitai šaliai atlyginti nuostolius, kuriuos sudaro derybų metu turėtos išlaidos bei prarastos galimybės pinigine verte¹⁵²“. Pažymėtina, kad vienas iš sąžiningumo pareigos elementų yra pareiga saugoti per derybas dėl sutarties sudarymo gautą konfidencialią informaciją, ir nenaudoti jos savo tikslams¹⁵³. Todėl šalims, o tai ypač svarbu verslo pardavėjui, prieš pradėdant derybas yra aktualu sudaryti konfidencialumo sutartį, kurioje būtų apibrėžta informacija, laikoma konfidencialia, atsakomybė už šios informacijos atskleidimą ar panaudojimą ar kitos aktualios sąlygos. Akivaizdu, kad tokio pobūdžio susitarimai nėra juridškai būtini pirkimo-pardavimo sandoriui sudaryti, tačiau jų buvimą pagrindžia ekonominiai motyvai, tokie kaip, pavyzdžiui, teisėtas įmonės pirkėjo noras, kad įsigijamas verslas funkcionuotų ne blogiau nei prieš įsigijimą, kad pardavėjas nepiktnaudžiautų turimomis žiniomis apie parduotą įmonės verslą ir pan.¹⁵⁴

Rekomenduojama pasirašyti **ketinimų protokolą**, siekiant:

1. fiksuoti pagrindinės sutarties sąlygas;
2. užtikrinti konfidencialumą, jei nebuvo pasirašyta atskira konfidencialumo sutartis;
3. išvengti nesąžiningos konkurencijos;
4. minimizuoti galimus nuostolius¹⁵⁵.

---

¹⁵⁰ LR CK. 6.163 straipsnis 3 dalis.

¹⁵¹ Norkūnas A. Sąžiningumo principo įgyvendinimas // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34). P. 5.

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vingio kino teatras“ v. UAB „Eika“, Nr. 3K-3-38/2005.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 209.

¹⁵⁴ Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui. Žinynas (kasmet atnaujinamas) // Advokatų kontora Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai LAWIN, red. R. Valiūnas. Vilnius: UAB “Verslo žinios”, 2003. P. 21.

¹⁵⁵ Mudėnaitė A. Akcijų ir turto (verslo) įsigijimo tarptautinė praktika ir reguliavimas Lietuvoje. Pranešimas. 2006 m. balandžio 13 d., Vilnius. <http://www.eic-vilnius.lt/home/engine?c_pid=10&ev_ph=show&id=7>; prisijungimo laikas: 2008-11-11.

„Paprastai ketinimų protokolą suprantamas kaip rašytinis dokumentas, kuriame įtvirtinamas šalių tarpusavio susitarimas ateityje sudaryti sutartį, numatomos būsimos sutarties sąlygos. Ketinimų protokolą tik patvirtina tai, kad ateityje bus sudaryta sutartis, tačiau jo pasirašymas dar nereiškia sutarties sudarymo. Vienais atvejais ketinimų protokolą gali būti traktuojamas kaip šalių moralinis įsipareigojimas, o kitais atvejais – kaip teisinius padarinius sukeliantis dokumentas, kurio sąlygas galima reikalauti įvykdyti pareiškiant ieškinį arba išsiieškoti nuostolius, padarytus šios sutarties (ketinimo protokolo) nevykdant¹⁵⁶“. Visgi, pažymėtina, kad ketinimų protokolą neturi privalomojo pobūdžio. Autorės nuomone, ketinimų protokolą gali būti prilygintas preliminariai sutarčiai Civilinio kodekso 6.165 straipsnio prasme¹⁵⁷, nes ketinimų protokole aptartiamos esminės būsimos pirkimo-pardavimo sutarties sąlygos¹⁵⁸.

Norint perimti verslą, investuoti į objektą, reikia įsitikinti, ar šis objektas tikrai atitinka pirkėjo lūkesčius. Tą padaryti padeda auditas (angl. – *due diligence*). „Toks patikrinimas sudaro galimybes pirkėjui tinkamai susipažinti su faktiniu pirkimo objektu (bendrovės verslu, įmone), nustatyti ketinamo įsigyti verslo būklę ir suformuluoti reikiamas sutartines pardavėjo garantijas¹⁵⁹“. Verslo perdavimo sandoriuose audito (angl. – *due diligence*) procesas priklauso ir gali skirtis priklausomai nuo verslo rūšies ir pobūdžio. Paprastai auditas gali apimti įmonės finansinės, teisinės, darbo, mokesčių, informacinių technologijų, aplinkosaugos ir rinkos padėties situacijos analizę¹⁶⁰. Panagrinėkime detaliau teisinį auditą. „**Teisinis auditas** – procesas, kurio metu renkama, tikrinama ir vertinama informacija apie tam tikrą bendrovę ar jos verslą, siekiant nustatyti tikrąją bendrovės padėtį ir minimizuoti teisinę riziką, susijusią su pirkimo-pardavimo sutarties sudarymu¹⁶¹“. Sudarydamos sutartį, „šalys privalo atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminę reikšmę sutarčiai sudaryti¹⁶²“. Teisinis auditas galėtų būti įsivaizduojamas kaip dviejų pareigų sintezė: pardavėjo pareiga atskleisti informaciją ir pirkėjo, kaip atidaus ir rūpestingo teisės subjekto (lot. – *bonus pater familias*), pareiga domėtis. Pardavėjas turi atskleisti informaciją nuroydamas konkrečius faktus, leisdamas pirkėjui susipažinti su bendrovės dokumentacija. Bet visada lieka atviras klausimas, ar tokie jo veiksmai

---

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ūkio bankas“ UAB „Baltijos orfėjas“, Nr. 3K-3-966/2003.

¹⁵⁷ Preliminariąja sutartimi laikomas šalių susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę – sutartį.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ūkio bankas“ UAB „Baltijos orfėjas“, Nr. 3K-3-966/2003.

¹⁵⁹ Bitė V. Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 54.

¹⁶⁰ Enciklopedija internete „Vikipedija“. <http://en.wikipedia.org/wiki/Due_diligence>; prisijungimo laikas: 2009-02-12.

¹⁶¹ Mudėnaitė A. Akcijų ir turto (verslo) įsigijimo tarptautinė praktika ir reguliavimas Lietuvoje. Pranešimas. 2006 m. balandžio 13 d., Vilnius. <http://www.eic-vilnius.lt/home/engine?c_pid=10&ev_ph=show&id=7>; prisijungimo laikas: 2008-11-11.

¹⁶² LR CK. 6.163 straipsnis 4 dalis.

gali būti vertinami kaip visos informacijos, esančios tokiuose dokumentuose, ar numanomos, atskleidimas. Visgi, yra tam tikras įstatymų nustatytas mechanizmas pirkėjui apsaugoti. Pardavėjui neatskleidus informacijos, turinčios esminės reikšmės sandorio sudarymui, pirkėjas turi teisę:

- prašyti pripažinti pirkimo-pardavimo sutartį negaliojančia dėl esminio suklydimo (Civilinio kodekso 1.91 straipsnis);
- prašyti pakeisti pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas (Civilinio kodekso 6.228 straipsnis);
- Reikalauti atlyginti nuostolius.

Pirkimo-pardavimo sutarties projektas, akcininkų sutarties projektas, galutinis pasiūlymas, derybos, sutarčių galutinis suderinimas ir pasirašymas, pranešimas apie koncentraciją¹⁶³, kitų leidimų gavimas, sandorio užbaigimas – visi kiti būdingi sandorio sudarymo etapai. Jie yra pakankamai aiškūs ir nereikalauja detalesnio atskleidimo.

Visos aptartos sandorio sudarymo stadijos yra būdingos tiek įmonės kaip turtinio komplekso, tiek akcijų pirkimo-pardavimo sutartims. Be abejo, jos gali turėti skirtingų elementų ir bruožų, bet žvelgiant bendrąja prasme, sandorių sudarymo tvarka yra analogiška.

Apibendrinant antrąją dalį galima dar kartą pabrėžti, kad įmonės kaip turtinio komplekso ir akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai teisiniu požiūriu, atsižvelgiant į sandorio formos, sandorio objekto ir apimties, galimos rizikos kriterijus, yra skirtingi. Nors jų sukeliamas ekonominis rezultatas dažnu atveju yra, galima sakyti, vienodas. Kiekvienu konkrečiu atveju tiek pirkėjas, tiek pardavėjas turi nusistatyti savo prioritetus ir atitinkamai pasirinkti verslo perleidimo būdą. Bet kuriuo atveju, įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai – tai savotiškas konfliktas tarp pirkėjo ir pardavėjo.

---

¹⁶³ Koncentracija – tai:

1) susijungimas, kai prie ūkio subjekto, kuris tęsia veiklą, prijungiami vienas ar keletas kitų ūkio subjektų, kurie kaip savarankiški ūkio subjektai baigia veiklą, arba kai įsteigiamas naujas ūkio subjektas iš dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurie kaip savarankiški ūkio subjektai baigia veiklą;

2) kontrolės įgijimas, kai tas pats fizinis asmuo ar tie patys fiziniai asmenys, kurie turi vieno ar daugiau ūkio subjektų kontrolę, arba ūkio subjektas ar keletas ūkio subjektų, veikdami susitarimo pagrindu, kartu steigia naują ūkio subjektą arba įgauna kito ūkio subjekto kontrolę įsigydami įmonę ar jos dalį, visą ūkio subjekto turtą ar turto dalį, akcijas ar kitus vertybinius popierius, balsavimo teises, sudarydami sutartis ar kitu būdu.

Taisyklės dėl leidimo koncentracijai gavimo nustato Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856 bei Tarybos reglamentas priimtas 2004 m. sausio 20 d., dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (EB susijungimų reglamentas) // Nr. 139/2004.

3. SPECIFINIAI ĮMONĖS AR AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO SANDORIŲ PASIRINKIMO ASPEKTAI

Šioje dalyje autorė apžvelgs tam tikras specifines, su verslo perleidimu susijusias sritis. Atskira apžvalga bus skirta daliniam įmonės perleidimui, siekio išvengti kreditorių apsaugos mechanizmo problemai. Taip pat bus apžvelgtas darbuotojų, kurie, kaip taisyklė, yra pripažįstami silpnesniąja sandorių šalimi, teisių apsaugos aspektas verslo perleidimo atvejais.

3.1. Galimybė įsigyti dalį įmonės

Kaip jau buvo minėta ankstesnėse dalyse, įmonę kaip turtinį kompleksą, atsižvelgiant į įmonės veiklos sritį, mastą ir pobūdį, veiklos tęstinumą ir kitas aplinkybes, sudaro įvairiausi materialūs ir nematerialūs, kilnojami ir nekilnojami daiktai. Visgi yra neaišku, ar vien tik tam tikrų daiktų junginys, arba tam tikrų teisių junginys gali būti laikomas įmone. Taip pat neaišku, kuo įmonės pirkimas-pardavimas skiriasi nuo atskiro jos daikto ar daiktų visumos pirkimo-pardavimo.

Atsakant į pateiktą klausimą galima teigti, kad „vien tik daiktų ar vien tik turtinių teisių junginys nėra laikomas įmone. Taigi įmonėje susipina daiktinis (materialinė bazė) ir prievolinis teisinis (reikalavimo teisės, skolos) pradai. Tokį skirstymą nulemia tai, kad skirtingiems įmonės elementams taikomas skirtingas teisinis režimas. Atskiri įmonės elementai ginami skirtingais būdais – nuosavybės ir prievolių ieškiniais, ieškiniais dėl nesąžiningos konkurencijos, ieškiniai dėl įmonės (firmos) vardo neteisėto vartojimo ir kt.¹⁶⁴”.

Remiantis liberaliomis civilinės teisės nuostatomis, asmuo – civilinių teisinių santykių subjektas yra laisvas veikdamas civilinėje apyvartoje, ir jį varžo tik įstatymo leidėjo numatyti draudimai. Įstatymas nedraudžia įmonei parduoti atskirą žemės sklypą ar pastatą, atskirus įrenginius ar žaliavas, tam tikras autorines teises ar prekybos ženklą. Šiuo atveju reikėtų nepamiršti tik daiktinių teisių, sekančių paskui daiktą, pavyzdžiui, įkeitimas, uzufuktas, servitutas ar pan.

Iškyla dilema, ar atskiro įmonės turto pirkimo atveju yra privaloma sudaryti įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, reglamentuotą LR CK šeštosios knygos? Atsakymas į šį klausimą galėtų būti toks: jei esminė turto dalis, be kurios įmonė netenka galimybės vykdyti savo veiklą,

---

¹⁶⁴ Teisės instituto pagal Ūkio ministerijos užsakymą 2005 m. atliktas mokslo tyrimas „Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė“. P. 55. <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslotyrimu/>>; prisijungimo laikas: 2009-02-06.

yra parduodama, tai duoda pagrindą preziumuoti, kad parduota pati įmonė kaip turtinis kompleksas, ir privalu sudaryti Civilinio kodekso reglamentuotą įmonės pirkimo-pardavimo sutartį. Visgi, išsamiau į tokį klausimą turėtų atsakyti teismai.

Autorės nuomone, kad įvyktų verslo perdavimas, nebūtina perduoti visą turtą, kartais pakanka perduoti, pavyzdžiui, tik dalį įrenginių paliekant perdavėjui teisę į prekės ženklą ar kitas teises. „Perkant ar parduodant tik dalį įmonės, sandorio objektu taip pat gali būti ir padaliniai arba antrinės įmonės¹⁶⁵“. Bendrai, būtent įmonės kaip turтино komplekso pirkimo-pardavimo sandoris yra patogus norint realizuoti dalinio įmonės pardavimo galimybę.

Yra galimybė parduoti ne visą įmonę ir pasirinkus akcijas kaip verslo perleidimo sandorio objektą. Toks dalinis įmonės pardavimas būna patrauklus tiems savininkams, kurie nori realizuoti dalį savo sukurtos vertės, neprarasdami visos įmonės kontrolės. Kita vertus, „kai neparduodama visa įmonės kontrolė, pardavėjas paprastai praranda tam tikrą premiją, kurią pirkėjai sutinka mokėti už visą įmonės kontrolę¹⁶⁶“.

Įmonės kontrolė – tai teisė tiesiogiai ar netiesiogiai valdyti ir paveikti juridinio asmens finansinę ir ūkinę veiklą; tai visokios iš įstatymų ar sandorių atsirandančios teisės, kurios suteikia juridiniam ar fiziniam asmeniui galimybę daryti lemiamą įtaką ūkio subjekto veiklai, įskaitant nuosavybės teisę į visą ar dalį ūkio subjekto turto, taip pat kitas teises, kurios leidžia daryti lemiamą įtaką ūkio subjekto valdymo organų sprendimams ar personalo sudėčiai¹⁶⁷. Kontrolė gali pasireikšti skirtingais lygmenimis, vertinant pagal turimų akcijų dalį bendrovėje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, galima išskirti tokius įmonės kontrolės teises bei lygmenis pagal turimų akcijų skaičių:

Akcijų dalis, %	Kontroliavimo lygmuo, teisės
100%	Visiška nuosavybė. Šiuo atveju visi sprendimai, susiję su valdoma įmone, priimami itin paprastai, be kitų asmenų įsikišimo.
95%	Galima priverstinai įsigyti akcijų iš likusių akcininkų. Šis leidimas Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatyme suteikiamas siekiant apsaugoti didžiąją įmonės akcijų dalį turinčius akcininkus nuo galimo smulkiųjų akcininkų šantažo ar normalios veiklos trukdymo.
67%	Didžioji dauguma svarbiausių įmonės sprendimų priimami 2/3 visų akcininkų

¹⁶⁵ Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas.

<<http://www.eic-vilnius.lt/home/eic/lt/FilesForDownload/files/metodinis%20vadovas.pdf>>. P. 32; prisijungimo laikas: 2009-02-12.

¹⁶⁶ Ten pat, P. 33.

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856. 3 straipsnis 15 dalis.

	susirinkime dalyvaujančių akcininkų balsais. Akcininkas, turintis tiek balsų, beveik visiškai kontroliuoja įmonę.
50.1%	Daugumos kontrolė. Šiuo atveju akcininkas gali kontroliuoti įmonę nustatydamas jos strateginę kryptį, patvirtinti ar keisti vadovą.
50%	Bendra įmonė. Šiuo atveju abu akcininkai turi vienodas teises. Investicijos finansinėje atskaitomybėje šio atveju turi būti parodomos taikant nuosavybės metodą.
34%	Tai vadinamasis mažumos blokuojantis akcijų paketas. Su tokio dydžio paketu akcininkai gali neleisti priimti tam tikrų įmonei svarbių sprendimų.
10%	Akcininkai, turintys ne mažiau kaip 10 proc. akcijų, gali susipažinti su tam tikra įmonės finansine ir veiklos informacija bei inicijuoti akcininkų susirinkimus.
5%	Pagal LR Vertybinių popierių įstatymą, akcinėse bendrovėse privalu atskleisti akcininko tapatybę.

Taigi, asmuo prieš nusprenddamas, kokią dalį įmonės akcinio kapitalo įsigyti, turėtų priimti sprendimą dėl to, kokias teises ir kokią kontrolės lygmenį jis pageidauja turėti įsigyjamoje įmonėje.

Taip pat reikia paminėti, kad įmonė gali būti parduota dalimis ją restruktūrizavus. Pažymėtina tai, kad restruktūrizavus įmonę galima pirkti/parduoti tiek akcijų, tiek įmonės kaip turtinio komplekso pirkimo-pardavimo būdais. Tokiu būdu akcijų pirkimo-pardavimo atveju norima pirkti ar parduoti įmonės dalis bus perkelta į naujai suformuotą juridinį vieneta, kurio akcijos ir bus parduodamos. Įmonės pirkimo-pardavimo sutarties atveju situacija yra identiška: pirkimas-pardavimas susijęs su nauju dariniu, tik verslo perleidimo būdas yra kitoks.

Bet kokių atveju, prieš pradėdant verslo perdavimo procesą, reikia būti apsisprendus, kas bus pardavimo objektas, kadangi akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai yra skirtingai reglamentuojami.

Apibendrinant reikia pažymėti, jog nusprendus, kad domina konkretus įmonės turtas, parankus būtų įmonės pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo būdas. Jei pirkėją domina ne visa įmonė ar konkreti jos turto dalis, o tik įmonės kontrolė, belieka apsispręsti, kokio lygio ši kontrolė subjektui būtų pakankama bei įgyti šią kontrolę akcijų pirkimo-pardavimo būdu.

3.2. Nekilnojamojo turto įsigijimas kaip siekis išvengti kreditoriaus apsaugos mechanizmo

Kreditorių teisių apsaugos (LR CK 6.405 straipsnis) mechanizmas yra pakankamai sudėtingas, bet būtinas norint apsaugoti sąžiningas trečiąsias šalis. Jis turėtų padėti užkirsti kelią nesąžiningumui civilinėje apyvartoje. Reikia pažymėti, jog bendrai „kreditorių interesų gynimo būdai yra imperatyvaus pobūdžio, susiję su dispozityvumo ir sutarčių laisvės principų ribojimu, todėl šio instituto supratimas ir teisingas bei tinkamas įgyvendinimas būtinas teisinių santykių šalių interesų pusiausvyrai užtikrinti¹⁶⁸”.

Pavyzdžiui, UAB „Panacėja” turi vaistinių tinklą prekyvietės ženklu „Jūsų miesto vaistinė” visoje Lietuvoje, ji taip pat yra Vokiečių kompanijos, hemodializės¹⁶⁹ preparatų gamybos lyderės pasaulyje, oficiali distributorė Lietuvoje. Dėl didžiulės konkurencijos vaistinių sektoriuje patirtų nuostolių, UAB „Panacėja” šį verslą nutarė nutraukti. Tam ji įkūrė fiktyvią ofšorinę bendrovę Jungtinėse Amerikos Valstijose, Delavaro valstijoje, kuriai perleido visą savo vaistinių verslą, susidedantį iš prekyvietės ženklo, patalpų nuomos teisių, darbo santykių ir kt.; tačiau didžiąją įmonės dalį sudarė skolos: Lietuvos Respublikos valstybinei mokesčių inspekcijai, už nesumokėtą patalpų nuomą, vaistus tiekėjams, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai ir pan.; tai ženkliai viršijo reikalavimo teises. Tuo tarpu, pelningą hemodializės preparatų platinimo verslą UAB „Panacėja” perleido užsienio bendrovei, kurioje UAB „Panacėja” akcininkai gavo 10 procentų akcijų.

Tokiais savo veiksmais UAB „Panacėja” pažeidė jos kreditorių teises bei teisėtus interesus. Aišku, galima būtų teigti, kad kreditoriai gali taikyti ir kitus savo teisių apsaugos mechanizmus, pavyzdžiui, *Actio Pauliana*¹⁷⁰ ieškinį. Visgi, kreditorių apsaugos mechanizmas, nustatytas parduodant įmonę, yra reikšmingas.

Pagrindinis kreditorių teisių apsaugos reikalavimas yra informacijos apie ketinimą pirkti/parduoti įmonę išankstinis atskleidimas. Be to, LR CK 6.405 straipsnis kartu nustato įmonės pirkimo-pardavimo scenarijų, kurį pirkėjas prieš įsigyjant įmonę gali pats pasirinkti.

a) Jis gali visiems įmonės kreditoriams pateikti priimtina reikalavimų įvykdymo užtikrinimą (LR CK 6.405 straipsnio 7 dalis), pavyzdžiui, hipoteką, laidavimą ar garantiją. Jei

---

¹⁶⁸ Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose. *Jurisprudencija*, 2003, t. 37 (29). P. 57.

¹⁶⁹ Hemodializė - tai viena pakaitinio inkstų funkcijos gydymo rūšių, taikoma sergant ūminiu ar lėtiniu inkstų nepakankamumu, taip pat kai kurių apsinuodijimų atvejais.

¹⁷⁰ *Actio Pauliana* leidžia kreditoriui reikalauti perduoto turto iš trečiosios šalies, kuriai skolininkas perleido turą, tokia apimtimi, kiek skolininkas negali įvykdyti savo prievolės kreditoriui (Augaitė D. *Actio Pauliana* // *Jurisprudencija*. 2004, Nr. 55 (47). P. 6).

pirkėjas nepateikia priimtino reikalavimų įvykdymo užtikrinimo, jam taikomas LR CK 6.405 straipsnis.

b) Niekas negali atimti iš pirkėjo galimybės pirkti įmonę apie tai apskritai nepranešant nei vienam įmonės kreditorių, tačiau pastaruoju atveju, kyla tokios pasekmės: 1) pirkėjas negali panaudoti įmonės pirkimo-pardavimo fakto prieš kreditorius, kurių reikalavimo teisės atsirado iki įmonės pirkimo-pardavimo (LR CK 6.406 straipsnio 1 dalis); 2) o tokie kreditoriai turi teisę savo reikalavimus pareikšti tiesiogiai pirkėjui (LR CK 6.405 straipsnio 1 dalis 2 sakiny).

c) Pirkėjas tai pat apie įmonės pirkimą-pardavimą gali nepranešti jos kreditoriams, kartu nesulaukiant LR CK 6.406 straipsnio 1 dalies ir LR CK 6.405 straipsnio 1 dalies 2 sakinio neigiamų pasekmių, jei jis įmonės pirkimo-pardavimo kainą sumoka pinigais, kurių visiškai pakanka atsiskaityti su visais įmonės kreditoriais (LR CK 6.405 straipsnio 1 dalies 3 sakiny).

d) Pirkėjo galimybė pirkti įmonę pagal a), b), c) scenarijų yra išimtis iš kreditorių teisių apsaugos principo, nes kreditoriams pirkėjas nepraneša apie įmonės pirkimą-pardavimą.

Pirkėjas, ne mažiau kaip prieš 20 dienų iki sutarties sudarymo, privalo pranešti įmonės kreditoriams apie numatytą įmonės pardavimą (LR CK 6.405 straipsnio 1 dalies 1 sakiny). Viena vertus, tokiu būdu kreditoriai yra informuojami apie galimą skolininko pasikeitimą, o, kita vertus, pardavėjas yra skatinamas nedelsiant atskleisti visą jam žinomą informaciją apie įmonės išsiskolinimus kreditoriams, pirkėjui. Kreditoriai privalo per 20 dienų nuo gauto pranešimo gavimo pirkėjui pranešti apie savų reikalavimų dalį bei pobūdį (LR CK 6.405 straipsnio 2 dalis). Jei kreditoriai įvykdo savo pareigą, pirkėjas gali galutinai įvertinti galimus kreditorių reikalavimus ir į tai atsižvelgęs sulgti galutinę pirkimo kainą. Tada pirkėjas sumoka tarpininkui sutartyje numatytos kainos dalį, kuriam pavedama atsiskaityti su kreditoriais, o likusią dalį sumoka pardavėjui (LR CK 6.405 straipsnio 3 dalis). Tarpininkas per 20 dienų nuo kainos sumokėjimo parengia ir išsiunčia kreditoriams kainos paskirstymo parduodamos įmonės skoloms padengti aktą (LR CK 6.405 straipsnio 4 dalis). Jeigu kreditoriai šio akto neginčija, jiems išmokama kainos dalis, proporcinga jų reikalavimo dydžiui (LR CK 6.405 straipsnio 5 dalis). Jeigu per 20 dienų nuo akto gavimo kreditorius (kreditoriai) pareiškia prieštaravimus, tarpininkas turi kreiptis į teismą, kad šis nustatytų kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką (LR CK 6.405 straipsnio 6 dalis). Šiaip ar taip, kreditoriai, kurių reikalavimai buvo užtikrinti įkeitimu (hipoteka) ir kurie nedalyvavo paskirstant kainą arba jų reikalavimai nebuvo visiškai patenkinti, savo teises išsaugo visais atvejais.

Pirkėjas, tinkamai įvykdęs pareigą informuoti kreditorius apie būsimą įmonės pardavimą gali jaustis saugus, kad jam neatsiras papildomų išlaidų ateityje. Tokiu atveju po sandorio

atsiradusias išlaidas turėtų padengti pardavėjas. Tačiau įgydamas įkeistą įmonės turtą pirkėjas turėtų būti atsargesnis, kadangi pagal LR CK 6.406 straipsnio 4 dalį kreditoriai, kurių reikalavimai buvo užtikrinti įkeitimu (hipoteka) ir kurie nedalyvavo paskirstant kainą arba jų reikalavimai nebuvo visiškai patenkinti, savo teises išsaugo visais atvejais.

Visos šios sudėtingos ir pirkėjo tinkamai atliktos teisinės operacijos prasmė yra ta, kad, viena vertus, taip yra pagrįstai apsaugomi kreditorių interesai, o, kita vertus, sąžiningas pirkėjas turi teisę neabejotinai atsikirsti prieš kreditorių reikalavimus (LR CK 6.405 straipsnio 7 dalies 2 sakiny).

Įsigyjant atskirą įmonės turtą bendraisiais pagrindais (ne įmonę kaip turtinį kompleksą) yra išvengiama ši sudėtinga kreditorių reikalavimų apsaugos sistema. Pavyzdžiui, įmonė A įgyja iš įmonės B, užsiimančios įvairių maisto produktų pramonę, fabriką kaip turtinį aktyvą, kaip atskirą nekilnojamąjį turtą. Sandoris įforminamas privaloma notarine tvarka, tačiau šiuo atveju pranešimas kreditoriams nėra būtinas (tokio reikalavimo perkant atskirą įmonės turtą LR CK nenustato). Minėtas fabrikas sudarė didžiausią įmonės aktyvų dalį, taigi, įvykus įmonei B nepelningam pirkimo-pardavimo sandoriui šios įmonės kreditorinių reikalavimų įvykdymas ateityje gali tapti sunkiai įmanomas. Ar šiuo atveju nebūtų pažeistos minėtos įmonės B kreditorių teisės? Į šį klausimą, galbūt, ateityje mums atsakys teismų praktika. Teismai turėtų apibrėžti, kas gi sudaro įmonės esminę dalį ir ar analogišku pateiktam atvejui gali būti sudaroma turto pirkimo-pardavimo sutartis, ar, visgi, privaloma yra įmonės pirkimo-pardavimo sutartis. Pažymėtina, kad pateikto pavyzdžio rėmuose, įmonės A įgytas turtas bus apsunkintas tik daiktinėmis teisėmis, sekančiomis paskui daiktą, pavyzdžiui, įkeitimo teise. Bet kuriuo atveju įmonės kreditoriai išsaugo galimybę ginti savo teises ir interesus, jei jie buvo pažeisti.

Taigi, LR CK numatytas imperatyvus kreditorių apsaugos mechanizmas, taikomas įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo atveju. Šiuo institutu yra siekiama apsaugoti teisėtus kreditorių interesus, o taip pat ir sąžiningą pirkėją. Tačiau nesąžiningi teisės subjektai gali pasinaudoti teisės normų neapibrėžtumu („esminė įmonės dalis“), siekiant apeiti šį mechanizmą. Todėl svarbu, kad įstatymas arba teismų praktika apibrėžtų, kas sudaro esminę įmonės dalį.

3.3. Darbuotojų teisių apsauga perleidžiant verslą

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą atsirado nacionalinių ir sąjungos teisės aktų derinimo būtinybė. Ir nors verslo perleidimas apima begalybę klausimų bei ginčytinų aspektų, dėmesys

pirmiausia skirtinas pažeidžiamiausiai grupei – darbuotojams. Todėl perduodant verslą būtina užtikrinti bendrąsias socialines vertybes – darbuotojų teisių apsaugą.

Pirmiausia autorė norėtų priminti darbo sutarčių tęstinumo aspektus akcijų pirkimo-pardavimo bei įmonės pirkimo-pardavimo atvejais. Pasirinkus akcijų pirkimo-pardavimo būdą verslui įsigyti visos prieš verslo perleidimo sandorį sudarytos darbo sutartys pereina kartu su įsigyta įmone. Šiuo atveju darbdavys lieka tas pats. Apie tai užsimina ir V. Tiažkijus, teigiantis, kad tais atvejais, kai pasikeičia įmonės savininkas (akcijų pirkimo-pardavimo sandoris), darbdavys, kaip teisės subjektas, nesikeičia¹⁷¹. Vadinasi, verslo perėmėjui su įsigyta įmone pereina ir visos joje galiojančios darbo sutartys.

Keblumų atsiranda perleidžiant verslą įmonės pirkimo-pardavimo sandorio pagrindu. Pastaruoju atveju pasikeičia sutarties būtinoji sąlyga – „darbovietė“, – bei pats darbdavys, todėl kyla klausimas dėl darbo sutarčių tęstinumo.

Europos Taryba, siekiant apsaugoti darbuotojų teises verslo perleidimo atvejais, priėmė direktyvą Nr. 2001/23/EB „Dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo“ (toliau – direktyva Nr. 2001/23/EB), iš esmės pakeičiančią direktyvas Nr. 77/187/EEC bei Nr. 98/50/EB. Šia direktyva Nr. 2001/23/EB darbuotojams nustatyta apsauga nuo nepagrįsto atleidimo iš darbo bei kitos garantijos, kurios aktualios verslo arba įmonės ar jų dalių perdavimo atvejais. Direktyvoje nurodyta, kad verslo ar įmonės perėmėjui kartu su įmone, jos teisėmis, turtu taip pat pereina ir jos darbuotojai. Jie pereina tomis pačiomis sąlygomis, kurias buvo nustatęs pirminis darbdavys (verslo perdavėjas).

Direktyvos Nr. 2001/23/EB 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „įmonės, verslo arba įmonės ar verslo dalies perdavimas pats savaime nėra pagrindas, kuriuo remdamasis perdavėjas arba perėmėjas gali atleisti iš darbo. Ši nuostata netrukdo atleisti iš darbo dėl ekonominių, techninių arba organizacinių priežasčių, susijusių su darbo jėgos pasikeitimais“. Šiame straipsnyje akivaizdžiai susipina du vienas kitam prieštaraujantys prioritetai – darbuotojų teisių apsaugos bei verslo tęstinumo ir netrikdomos veiklos. Viena vertus direktyva Nr. 2001/23/EB draudžia atleisti darbuotojus remiantis vien verslo perleidimo faktu, tačiau pateisina tokį atleidimą grindžiant ekonominiais, techniniais arba kitais administraciniais motyvais. „Vadinasi, tuo atveju, kai įvyko įmonės arba verslo perdavimas išlaikant ūkio vieneto tapatybę, t.y. išlaikant organizuotą išteklių sujungimą, kurio tikslas yra ūkinė veikla, nepriklausomai nuo to, ar ta veikla yra pagrindinė ar pagalbinė (Direktyvos 1 dalies b punktas), darbdavys išlieka tas pats, šie pakeitimai darbo santykiams neturėtų turėti įtakos direktyvos prasme. Kai darbdavys pasikeičia,

---

¹⁷¹ Tiažkijus V. Darbo teisė: teorija ir praktika. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 491.

keičiasi darbo sutarties šalis, todėl būtina įforminti darbo sutarties pakeitimą. Vadinasi, darbo sutartis su darbuotojais perdavimo metu galios naujam darbdaviui tik tuo atveju, jei bus pakeista būtinoji sąlyga „darbovietė“ esant išankstiniam darbuotojo sutikimui (LR DK 120 straipsnio 2 dalis)¹⁷². V. Tiažkijaus nuomone, „darbdavio pasikeitimas nereiškia pasibaigus darbo sutartį, nes, pagal LR DK 138 straipsnį [...] darbo santykiai tęsiasi ir darbo sutartis nenutrūksta [...]. Naujoji šalis perima visas anksčiau sudarytose sutartyse aptartas, sulygtas teises ir pareigas¹⁷³“.

Nei direktyva Nr. 2001/23/EB, nei Lietuvos teisės aktai neįpareigoja darbuotojų tęsti darbo santykių su naujuoju darbdaviu. Tuo atveju, kai perduodant verslą arba jo dalį darbuotojas atsisako dirbti naujam darbdaviui, t.y. nepateikia išankstinio raštiško sutikimo dėl darbo sutarties būtiniosios sąlygos „darbovietė“ pakeitimo, „tai nereiškia, kad darbo sutarties nutraukimo pagrindas yra ne darbuotojo atsisakymas dirbti pakeistomis darbo sąlygomis, o aplinkybės, nurodytos Lietuvos Respublikos darbo kodekso 129 straipsnio dispozicijoje. Darbdaviui reikės įrodyti, kad buvo svarbi priežastis nutraukti darbo sutartį, laikytis atleidimo iš darbo taisyklių ir darbuotojui numatytų garantijų¹⁷⁴“.

Jeigu darbo sutartis arba darbo santykiai nutraukiami dėl to, kad perdavimas yra susijęs su esminiu darbo sąlygų pasikeitimu, nepalankiu darbuotojui, darbdavys yra atsakingas už darbo sutarties ar darbo santykių nutraukimą. „Kyla klausimas, ką vadinti esminiu darbo sąlygų pasikeitimu, nes pagal Lietuvos Respublikos darbo kodeksą darbo santykių atsiradimas – darbo sutartis – laikoma sudaryta, jei šalys sutarė dėl darbo sutarties sąlygų, kurios dar skirstomos į būtinąsias, kitas būtinąsias, privalomas ir kitas. Kaip jau minėta, vykstantis įmonės, verslo arba jų dalių perdavimas susijęs su darbdavio pasikeitimu, todėl keičiasi būtinoji sąlyga – darbovietė. Vien tas faktas įpareigoja darbdavį klausti darbuotojų nuomonės, ir jei pastariesiems sąlygos nepriimtinos, darbdavys turėtų atleisti juos iš darbo užtikrindamas visas su šiuo atleidimu numatytas garantijas, taikomas atleidimo atvejais, kai nėra darbuotojo kaltės. Tuo atveju, kai keičiasi ir kitos darbo sutarties sąlygos ir jos yra nepalankios darbuotojui, darbuotojo atleidimas taip pat turi būti vertintinamas darbdavio iniciatyva ir darbuotojui turi būti taikomos visos numatytos garantijos¹⁷⁵“.

Apibendrinant galima pasakyti, kad nors ir pasirinkus įmonės pirkimą – pardavimą kaip verslo perleidimo būdą, įsipareigojimai darbuotojams neturėtų verslo perėmėjo įsprauti į

---

¹⁷² Mačernytė - Panomariovienė I. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). P. 56.

¹⁷³ Tiažkijus V. Darbo teisė: teorija ir praktika. – Vilnius: Justitia, 2005. P. 397.

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. Trečioji dalis. [Bendra autorių kolektyvas] - Vilnius: Justitia, 2004. P. 116.

¹⁷⁵ Mačernytė - Panomariovienė I. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų dalis // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). P. 57.

pareigas darbuotojų atžvilgiu, Europos Bendrijos nutarė reglamentuoti šį klausimą ir harmonizuoti valstybių narių nacionalinius teisės aktus, siekiant apsaugoti silpnesniąją šalį – darbuotoją. Todėl pasirinkus minėtiną būdą verslui perimti gali būti susidurta su papildomomis darbuotojų atleidimo ir naujų darbuotojų paieškos išlaidomis bei kitais nepatogumais, gali iškilti „protų nutekėjimo“ pas konkurentus problema. Šitokių keblumų išvengiama pasirinkus akcijų-pirkimo – pardavimo būdą verslui perleisti, nes šiuo atveju naujajam savininkui automatiškai pereina ir visi įmonės darbuotojai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Mūsų nuomone, tyrimo metu pasitvirtino **pirmoji hipotezė**, kadangi tiek įmonės, tiek akcijų pirkimo-pardavimo būdu iš esmės yra pasiekiamas tas pats ekonominis tikslas – perleidžiamas verslas.

1. Apibendrinant, verslo perleidimo sąvoka gali būti apibrėžta kaip verslo (komercinės veiklos) perleidimas fiziniam arba juridiniam asmeniui (visam laikui arba laikinai), ko pasekoje pasikeičia ekonominis įmonės valdytojas, išlaikant to ūkio subjekto tapatybę bei konkretaus verslo vykdymo tęstinumą. Būdai, kuriais gali būti perleistas verslas: akcijų pirkimo-pardavimo sandoris, įmonės pirkimo-pardavimo sandoris, bendrovės išleistų naujų akcijų įsigijimas, įmonės nuoma.
2. Kadangi tiek akcijų pirkimo-pardavimo, tiek įmonės pirkimo-pardavimo sandoriu pasiekiamas tas pats tikslas, verslo subjektai yra linkę pasirinkti paprastesnį būdą, kuris pareikalautų mažesnių laiko bei finansinių sąnaudų. Būtent todėl akcijų pirkimo-pardavimo sandoris, kuris yra žymiai paprastesnis nei įmonės pirkimo-pardavimo sandoris, pasirenkamas dažniausiai.
3. Įmonės pirkimas-pardavimas suprantamas kaip turtinio komplekso (ar esminės įmonės dalies) pirkimas-pardavimas bei teisių ir pareigų pagal atitinkamas sutartis perleidimas. Šios sutarties sudarymo tvarka pasižymi specifiniais reikalavimais: LR CK nustatytas kreditorių apsaugos mechanizmas (LR CK 6.405-6.406 straipsniai), įmonės trūkumų institutas (LR CK 6.408 straipsnis), privaloma notarinė sutarties forma (LR CK 6.403 straipsnis). Tai daro šį verslo perleidimo būdą sudėtingu ir todėl nepatraukliu verslo subjektams.
4. Akcijų pirkimo-pardavimo sandoris galėtų būti vertinamas kaip verslo perleidimas tik tuomet, kai perduotų akcijų skaičius suteikia verslo (veikiančio, realiai ūkinę veiklą vykdančio) valdymo teises, t.y. kontrolinio akcijų paketo įsigijimas, suteikiantis dviejų trečdalių ar didesnę balsavimo teisę. Akcijų pirkimo-pardavimo sandoris pasižymi paprasta sudarymo tvarka, tačiau atlikta analizė parodė, kad perleidžiant verslą šio sandorio pagrindu teisės aktai neužtikrina įmonės kreditorių ir pirkėjo teisių apsaugos.

Tyrimo rezultatai paneigė **antrąją hipotezę**, kad teisiniai santykiai, atsirandantys sandorio pagrindu, pati teisinė sandorių prigimtis nepriklauso nuo verslo perleidimo būdo

pasirinkimo. Vadinasi, akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai teisinio vertinimo prasme yra skirtingi ir negali būti tapatinami; skirtingas yra ir jų reglamentavimas.

5. Atlikta lyginamoji analizė parodė, kad įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandoriai skiriasi savo objektais bei apimtimi, sandorio forma, rizika, kylančia sudarius sandorį, sandorio subjektu. Esminis sandorių skirtumas yra tai, kad įmonės pirkimo-pardavimo atveju sandorio objektu yra įmonė kaip turtinis kompleksas ar esminė jos dalis; akcijų pirkimo-pardavimo atveju objektas - bendrovės akcijos.
6. Svarbu pažymėti, kad tiek įmonės pirkimo-pardavimo, tiek akcijų pirkimo-pardavimo atvejais įmonė nenustoja egzistuoti. Po įmonės pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo įmonė (kaip turtinis kompleksas ar esminė jos dalis) pereina naujam savininkui, bet buvęs turtinio komplekso savininkas dėl to nenustoja egzistuoti. Akcijų pirkimo-pardavimo atveju įsigijimas nedaro įtakos pačiai bendrovei ar jos veiklai. Teisinės pasekmės šiuo atveju – bendrovės akcininkų pasikeitimas.

Tyrimo metu atliktos analizės pagrindu galima pateikti tokius **pasiūlymus**:

1. LR CK įtvirtinta įmonės kaip objekto kategorija. Pritartina tokiai įstatymų leidėjo pozicijai, tačiau siūlytina panaikinti nekilnojamojo daikto statusą, suteiktą įmonei, ydingai pasirėmus Rusijos teisėkūros pavyzdžiu. Siūlytina LR CK 1.110 straipsnio 1 dalį pakeisti ir išdėstyti taip: „1. Civilinių teisių objektu gali būti įmonė, kaip verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma“. T.y. turėtų būti išbraukta nuostata, kad įmonė yra laikoma nekilnojamoju daiktu.
2. Svarbu, siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimų, kad teisės aktai arba teismų praktika apibrėžtų, kokie elementai turėtų sudaryti esminę įmonės dalį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, patvirtintas 2002m. birželio 4 d. įstatymu. IX – 926// Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.
5. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.
6. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.
7. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271.
8. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas // Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626.

Europos Sąjungos teisės aktai:

9. Tarybos reglamentas priimtas 2004 m. sausio 20 d., dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (EB susijungimų reglamentas) // Nr. 139/2004.
10. Tarybos direktyva, priimta 2001 m. kovo 12 d., dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo // Nr. 2001/23/EB.

Kitų šalių teisės aktai:

11. Гражданский кодекс Российской Федерации // Российская газета, 1994, Nr. 238-239.

Specialioji literatūra:

12. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė.: vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
13. Ambrasienė D., Cirtautienė S. Specialūs kreditoriaus interesų gynimo būdai sutartiniuose santykiuose. Jurisprudencija, 2003, t. 37 (29). P. 50 – 58.

14. Augaitė D. Actio Pauliana // Jurisprudencija. 2004, Nr. 55 (47). P 5-18.
15. Baranauskas E. Įmonės įkeitimas // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P 124-127.
16. Bartusevičienė K. Įmonės pardavimas: nauja verslo perleidimo galimybė // Vadovo pasaulis. 2002, Nr. 3 (65). P. 86-89.
17. Bendrovių valdymas. Konsultacijos vadovui. Žinynas (kasmet atnaujinamas) // Advokatų kontora Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai LAWIN, red. R. Valiūnas. Vilnius: UAB „Verslo žinios“, 2003.
18. Bitė V. Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas // Socialinių mokslų studijos. 2009, Nr. 1 (1). P. 129-146.
19. Bitė V. Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
20. Bitė V., Kiršienė J. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2008, Nr. 5 (107). P. 61-70.
21. Dauskurdas V. Uždaroji akcinė bendrovė: akcijų pirkimas ir pardavimas // Justitia, 1997, Nr. 3. P. 13-15.
22. Kerutis K. Įmonės pardavimas. <http://www.infoverslui.lt/index.php?cid=50&new_id=570>.
23. Kiršienė J. Akcininko nuosavybės teisės įgyvendinimo problemos // Jurisprudencija. 2002, Nr. 28 (20). P. 87-95.
24. Kiršienė J. Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
25. Kiršienė J., Kerutis K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81). P. 24-31.
26. Kiršienė J., Pakalniškis V., Ruškytė R. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: LTU, 2004, T.1.
27. Kuodis M. Kertiniai įmonės pirkimo-pardavimo sutarties aspektai // Juristas. 2007, Nr. 11. P. 29-32.
28. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2002.
29. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. [vadovas – V. Mikelėnas]– Vilnius: Justitia, 2002.
30. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. [vadovas – V. Mikelėnas] – Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.
31. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. Trečioji dalis. [Bendra autorių kolektyvas] - Vilnius: Justitia, 2004. T. 1.
32. Mačernytė - Panomariovienė I. Darbuotojų teisių apsauga perduodant įmonę, verslą arba jų

- dalis // Jurisprudencija. 2006, Nr. 4 (82). P. 54-60.
33. Majūtė V. Notarinė sandorių forma – teisėtumo garantija ar sutarčių laisvės suvaržymas // Juristas, 2005, Nr. 5. P. 15-19.
  34. Meškauskaitė J. Įmonės pardavimas: svarbu ne tik pelnas. <www.lawin.lt/lt/docs/download/1441.php>.
  35. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996.
  36. Misius R. Oficialaus pasiūlymo teisinio reglamentavimo problemos // Jurisprudencija. 2005, Nr. 77 (69). P. 41-57.
  37. Misius R. Privalomas smulkiųjų akcininkų akcijų pardavimas. // Juristas. 2004, Nr. 7-8. P. 10-21.
  38. Mudėnaitė A. Akcijų ir turto (verslo) įsigijimo tarptautinė praktika ir reguliavimas Lietuvoje. Pranešimas. 2006 m. balandžio 13 d., Vilnius. <http://www.eic-vilnius.lt/home/engine?c_pid=10&ev_ph=show&id=73>.
  39. Norkūnas A. Sąžiningumo principo įgyvendinimas // Jurisprudencija. 2003, Nr. 42 (34). P. 5–11.
  40. Pilipaitė R. Įmonės pirkimas – pardavimas kaip verslo įsigijimo būdas // Juristas. 2005, Nr. 11. P. 29-36.
  41. Rymeikis T. Nuosavybės teisė į akcijas ir jos perleidimas: Lietuvos įstatymų leidybos vystymasis ir tendencijos // Jurisprudencija. 2004, t. 57 (49). P. 63-70.
  42. Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005.
  43. Šatas J. Komercinės teisės subjektai. Kaunas: Technologija, 1998.
  44. Ščukas L. Uždarosios akcinės bendrovės akcijų perleidimas // Juristas. 2005, Nr. 2. P. 3-6.
  45. Teisės instituto pagal Ūkio ministerijos užsakymą 2005 m. atliktas mokslo tyrimas „Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė,,. <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/verslotyrimu/>>.
  46. Tiažkijus V. Darbo teisė: teorija ir praktika. – Vilnius: Justitia, 2005
  47. Vaišvila A. Teisės teorija: vadovėlis. – Vilnius: Justitia, 2004.
  48. Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas. <<http://www.eic-vilnius.lt/home/eic/lt/FilesForDownload/files/metodinis%20vadovas.pdf>>.
  49. Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
  50. Boswell S. Buying and Selling Companies in the New Millennium // Journal of Applied Corporate Finance. 2000, Nr. 12. P. 70-81.
  51. Butters J. K., Cary W. L. Motives Affecting Form of Sales and Purchase of Businesses // Harvard Law Review. 1951, Vol. 64. P. 697-726.

52. Final Report of the Expert Group on the Transfer of Small and Medium – Sized Enterprises. May 2002.
<http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/transfer_com_02/final_report_en.pdf>.
53. Hicks A., Goo S. H. Cases and Materials on Company Law. New York: Oxford University Press Inc., 2004.
54. Picot G. Mergers and Acquisitions in Germany. Second Edition. New York: Juris Publishing, Inc., 2002.
55. Report of the High Level Group of Company Law Experts on Takeover Bids. Brussels, 2002.
<http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/takeoverbids/2002-01-hlg-report_en.pdf>.
56. Sherman Ch. Ph. Roman Law in Modern World, T. II. – Boston: Boston Book Company, 1917.
57. Volhard R., Stengel A. (ed). German Limited Liability Company. Chichester: JOHN WILEY & SONS, 1997.
58. Champaud C., Puillusseau J. L'entreprise et le droit commercial. Paris: Colin, 1970.
59. Белов В. А. Имущественные комплексы. – Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2004.
60. Ершова Е. А., Овчинникова К. Д. Предприятие (бизнес) в современном экономическо-правовом обороте. – Москва: Статут, 2006.
61. Кулагин М. И. Избранные труды по акционерному и торговому праву. Москва: "Статут", 2004. <http://civil.consultant.ru/elib/books/6/page_4.html#6>.
62. Лапач В. А. Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика. <<http://www.allpravo.ru/library/doc99p/instrum2232/item2247.html>>.
63. Романов О. Е. Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
64. Степанов С. А. Имущественные комплексы в гражданском праве: понятие и сущность. <<http://prometrazh.ru/imushhestvennye-kompleksy/>>.
65. Степанов С. А. Особенности элементарно-структурных отношений в недвижимом имущественном комплексе. <<http://gorodo.ru/struktura-imushhestvennogo-kompleksa/>>.

Teisminė praktika:

66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Č.

- Paplauskas v. bendra Lietuvos-JAV įmonė UAB "Eden LTD", Nr. 3K-286/1995.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje V. Pučinskas v. AB „Ukmergės keliai,, ir kt., Nr. 3K-6/1999.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje R. Adomavičius v. UAB "Valstiečių laikraštis" ir kt., Nr. 3K-3-976/2000.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje LUAB korporacija „Lietverslas” v. E.Grakauskas, Nr. 3K-3-113/2003.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje AB „Ūkio bankas,, UAB „Baltijos orfėjas,, Nr. 3K-3-966/2003.
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vingio kino teatras,, v. UAB „Eika,, Nr. 3K-3-38/2005.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Reklamos laikraštis,, v. UAB „Vilniaus skelbimai,, ir UAB „Norekso valdos”, Nr. 3K-3-6/2008.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje AB „Išlaužo žuvis,, v. G. S., Nr. 3K-3-65/2009.

Elektroniniai šaltiniai:

74. Enciklopedija internete „Vikipedija,, <http://lt.wikipedia.org/wiki/Pagrindinis_puslapis>.
75. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisijos internetinė svetainė. <<http://www.vpk.lt/>>.

VERSLO PERLEIDIMO BŪDŲ: AKCIJŲ PIRKIMO-PARDAVIMO IR ĮMONĖS PIRKIMO-PARDAVIMO - LYGINAMOJI ANALIZĖ

Pagrindinės sąvokos: verslo perleidimas, įmonė, įmonės pirkimas-pardavimas, akcijų pirkimas-pardavimas.

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe autorė lyginamuoju aspektu apžvelgia du iš esmės skirtingai reglamentuojamus verslo perleidimo būdus: įmonės pirkimą-pardavimą bei akcijų pirkimą-pardavimą. Nors šiais būdais yra pasiekiamas tas pats ekonominis tikslas – verslo perleidimas, visgi teisinio vertinimo rėmuose jie savo esme ir turiniu yra skirtingi.

Tyrimas pradedamas įmonės sąvokos atskleidimu. Nurodomos pagrindinės įmonės sampratų pozicijos, pagrindžiant įmonės priskyrimą teisės objektui arba subjektui. Vėliau pereinama prie verslo perleidimo sąvokos bei jo būdų atskleidimo, detaliau analizuojami įmonės pirkimo-pardavimo bei akcijų pirkimo-pardavimo būdai. Antrame skyriuje pateikiama išsami įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorių lyginamoji analizė. Sandoriai vertinami remiantis tokiais juos skiriančiais kriterijais kaip sandorio objektas ir apimtis, galima sandorio sudarymo rizika dėl neatskleistų įsipareigojimų, įstatymo nustatyta sandorio forma, mokestiniai aspektai ir pan. Taip pat analizuota ir sandorių sudarymo tvarka, kuri įmonės pirkimo-pardavimo ir akcijų pirkimo-pardavimo atvejais yra analogiška. Trečiasis šio magistro baigiamojo darbo skyrius yra skirtas specifinių, su verslo perleidimo būdais susijusių aspektų atskleidimui: aptariamas dalinio verslo perleidimo klausimas, iškeliami kreditorių apsaugos mechanizmo galimo ignoravimo problema, darbuotojų teisių apsaugos verslo perleidimo atveju aspektas. Pateikiami galimi šių problemų sprendimo variantai.

MEANS OF BUSINESS TRANSFER: ASSET DEAL AND SHARE DEAL – COMPARABLE ANALYSIS

Key words: business transfer, company, asset deal, share deal.

SUMMARY

This thesis describes two different means of business transfer: asset deal and share deal. Although both asset deal and share deal can help to achieve the same economic result – transfer of business, they are different when evaluated in the legal frame.

Analysis starts with description of company concept. The main conceptions of the company and the arguments on the company as an object or a subject of law are pointed out. Then the business transfer notion and means of business transfer are disclosed. Asset deal and share deal are analysed in detail. In the second section the exhaustive comparable analysis of asset deal and share deal is presented. The deals are valued according to such distinguishing criterias as the object and the extent of the deal, possible risk stipulated by undisclosed liabilities, form of the deal, tax issues, etc. Also the process and the order of the deal conclusion is analysed. The third section of the thesis describes peculiar aspects concerning the business transfer: the possibility of partial acquisition of the company, the problem of possible ignorance of creditors rights protection mechanism imposed by laws, also the question of employees rights protection. The possible solutions of described problems are presented.